

**Akademie múzických umění v Praze
Hudební a taneční fakulta**

Hudební umění
violoncello

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dětský smyčcový orchestr Nadačního fondu Harmonie

Kristýna Šumníková

Vedoucí práce: prof. Miroslav Petráš

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, duben 2024

**The Academy of Performing Arts in Prague
Music and Dance Faculty**

Art of Music

Cello

MASTER'S THESIS

Children's String Orchestra of the Harmony Foundation

Kristýna Šumníková

Thesis supervisor: prof. Miroslav Petráš

Awarded academic title: MgA.

Prague, April 2024

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci s názvem

Dětský smyčcový orchestr Nadačního fondu Harmonie

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím pouze uvedené literatury a pramenů, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna v souladu se zákonem a vnitřními předpisy AMU.

Praha, dne .....

.....

Kristýna Šumníková, podpis

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala panu profesoru Miroslavu Petrášovi za odborné vedení mé diplomové práce, a především za pedagogické vedení po celou dobu studia. Vřelý dík patří mému manželovi Adamu Šumníkovi a také rodině, která mě podporovala všemi dostupnými způsoby.

Abstrakt

Diplomová práce seznamuje čtenáře s činností Dětského smyčcového orchestru Nadačního fondu Harmonie. Práce je členěna do čtyř hlavních kapitol. První kapitola pro kontext nabízí informace o historii, osobnostech a hlavních pilířích El Sistema, jimiž je celý program nadace inspirován. Druhá kapitola přináší veškerá fakta o Nadačním fondu Harmonie. Popisuje jeho vznik, fungování a představuje jednotlivé orchestrální skupiny a jejich činnost. Třetí kapitola má pedagogicko-metodický charakter. Zabývá se realitou skupinové instrumentální výuky dětí a přináší množství praktických tipů pro jejich obstojné zvládnutí v pozici lektora. Poslední čtvrtá kapitola pojednává o projektu Sistema Europe, jeho aktivitách a mezinárodních akcích, kterých se pravidelně děti Nadačního fondu Harmonie účastní.

Abstract

The diploma thesis introduces the reader to the activities of the Children's String Orchestra of the Harmony Foundation. The work is divided into four main chapters. The first chapter offers information about the history, personalities and main pillars of El Sistema that inspire the foundation's entire program. The second chapter brings all the facts about the Harmony Foundation. It describes its origin, functioning and presents individual orchestral groups and their activities. The third chapter has a pedagogical-methodical character. It deals with the reality of group instrumental teaching of children and provides a number of practical tips for their satisfactory handling as a lecturer. The last, fourth chapter discusses the Sistema Europe project, its activities and international events in which the children of the Harmony Foundation regularly participate.

Obsah

Úvod	1
1 El Sistema	2
1.1 José Antonio Abreu Anselmi	3
1.2 Hlavní hesla El Sistemy	4
1.2.1 Časová investice	4
1.2.2 Finanční podpora.....	4
1.2.3 Skupinová výuka a hra známých orchestrálních děl	5
1.2.4 Další charakteristiky	5
1.3 Proč právě hudba?	7
1.4 Simón Bolívar Symphony Orchestra	8
1.5 Slavné osobnosti El Sistemy	9
1.5.1 Gustavo Dudamel.....	9
1.5.2 Claudio Abbado	10
1.5.3 Julian Lloyd Webber	11
1.5.4 Edicson Ruiz	11
2 Nadační fond Harmonie.....	12
2.1 Proces založení.....	12
2.2 Mgr. Milada Choluřová	13
2.3 Bezplatná výuka	13
2.4 Podmínky pro přijetí dítěte do orchestru	14
2.5 Financování a podpora.....	15
2.6 Patroni.....	15
2.7 Lektoři	16
2.8 Orchestry.....	17
2.8.1 Přípravný orchestr – „Přípravka“	17
2.8.2 Orchester Harmonie	18
2.8.3 Komorní orchestr Young Leaders	19
2.9 Ukázka průběhu vyučovací hodiny orchestru Harmonie	20
2.10 Koncertní činnost.....	22
2.10.1 Žádná tréma?	24
2.10.2 Open air koncert „Přijďte si s námi zahrát“	25
2.10.3 Povinná koncertní materiální výbava lektorů.....	25
2.11 Distanční výuka v době pandemie Covid-19.....	25
2.12 Participace v hudebně vzdělávacím prostředí.....	27
2.12.1 Kapacita	27

2.12.2	Skupinová výuka a její možná úskalí	27
2.12.3	Prokazatelné výhody ZUŠ	28
2.12.4	Vše je v rukou učitele a žáka	29
2.12.5	Bezbariérový přístup a exkluzivita projektu	29
2.12.6	Minimální nároky na rodiče dětí	30
2.12.7	Idealizace muzikantského života.....	30
2.12.8	„Kam dál?“ aneb vize pro budoucnost.....	31
3	Mé působení v Nadačním fondu Harmonie	32
3.1	Vlivy narušující průběh výuky	32
3.2	Možné příčiny problematického chování ve výuce	33
3.2.1	Únava	33
3.2.2	Nuda.....	33
3.2.3	Nedostatečná angažovanost/výzva	34
3.2.4	Nemoc.....	34
3.2.5	Smutek	34
3.2.6	Nadšení	35
3.2.7	Sdílení	35
3.2.8	Zvědavost.....	36
3.2.9	Prostě děti	36
3.3	Praktické metody při práci s dětmi v orchestru.....	38
3.4	Další všeobecné lektorské tipy	48
4	Sistema Europe.....	49
4.1	Evropské projekty Sistema Europe.....	49
4.1.1	Side by Side	49
4.1.2	SEYO	50
4.1.3	Projekt Démos.....	51
4.2	Evropské projekty Sistema Europe roku 2022	52
4.2.1	SEYO Madrid 2022.....	52
4.2.2	ODE Paříž 2022	53
4.2.3	ODE Štrasburg 2022	55
	Závěr	57
	Seznam použitých zdrojů	59

Seznam příloh

- Příloha 1 – José Antonio Abreu
- Příloha 2 – Gustavo Dudamel
- Příloha 3 – Claudio Abbado
- Příloha 4 – Edicson Ruiz
- Příloha 5 – Zahájení výuky na Základní škole Barrandov – září 2022
- Příloha 6 – Zakladatelka NF Harmonie Mgr. Milda Cholužová
- Příloha 7 – Ivo Kahánek na koncertě NF Harmonie
- Příloha 8 – Herečka Simona Stašová
- Příloha 9 – Spolupráce se Smyčcovým orchestrem Pražské konzervatoře
- Příloha 10 – Výuka přípravky – březen 2018
- Příloha 11 – Adventní matiné pro rodiče a děti – prosinec 2022
- Příloha 12 – Vystoupení dětí v pořadu ČT Sama doma - 2020
- Příloha 13 – Vystoupení YL v pořadu snídaně v televizi Nova
- Příloha 14 – Open air koncert 2016
- Příloha 15 – Závěrečný slavnostní koncert Side by Side 2023
- Příloha 16 – Česká výprava NFH – Side by Side 2023
- Příloha 17 – SEYO 2018 Birmingham
- Příloha 18 – Účastnice NFH – SEYO Madrid 2022
- Příloha 19 – Orchester SEYO 2022 v Auditorio Nacional de Musica
- Příloha 20 – Maxmilián Lasek po vystoupení v Evropském parlamentu

Seznam použitého označování a zkratk

- EU – Evropská unie
- NFH– Nadační fond Harmonie
- YL – Young Leaders
- ZUŠ – základní umělecká škola

Úvod

Nadační fond Harmonie je jak hudebně-vzdělávacím, tak sociálním projektem. Na pražskou scénu přináší unikátní způsob výuky smyčcových nástrojů inspirovaný programem El Sistema, čímž se stává prvním projektem tohoto typu u nás. Hlavní vizí je měnit životy dětí prostřednictvím hudby. Nadace se snaží hudbu přinášet do životů všech dětí bez rozdílu a tím znásobit šanci na jejich zdravý vývoj a nalezení vlastní smysluplné životní cesty. Nadační fond Harmonie nabízí bezbariérový přístup v podobě zcela bezplatné výuky při zachování té nejvyšší umělecké kvality pod vedením profesionálních muzikantů.

Moje tříleté pedagogické působení v Nadačním fondu Harmonie mě přivedlo k myšlence vytvořit materiál, který by blíže popsal jeho činnost a nabídl tak skutečný vhled do hodin dětského smyčcového orchestru Harmonie. Práce čtenáře uvede do kontextu metody El Sistema a později ho informuje o celkovém fungování samotné nadace, jejím vzniku, způsobu výuky a postupně představí jednotlivé orchestrální skupiny. Pokusí se také popsat pozici a smysl působení nadace v pražském hudebně vzdělávacím prostředí.

Jako osobní přínos do práce poskytnu nahlédnutí pod pokličku práce lektora. Nastíním zde každodenní realitu, a také výhody i možná úskalí skupinové instrumentální výuky dětí. Připojím účinné metodické tipy pro její co možná nejefektivnější průběh, které jsem sama při výuce aplikovala.

Neméně zajímavým tématem jsou mezinárodní akce, soustředění a tábory pořádané asociací Sistema Europe, kterých se děti Nadačního fondu Harmonie pravidelně účastní. Na některé z těchto akcí jsem měla možnost děti doprovázet. Tuto zkušenost popíšu v závěru práce.

1 El Sistema

El Sistema je hudebně-vzdělávací, a především také sociální projekt pro děti a mladé, který se zrodil v jihoamerické Venezuele. Poskytuje zdarma hudební vzdělání dětem ze sociálně znevýhodněných rodin. Projekt je založený na dobrovolnictví a je závislý na financování z veřejných zdrojů.

Cílem El Systemy je pozitivně měnit životy dětí hudbou, rozvíjet nejen hudební hodnoty a schopnosti prostřednictvím orchestrů (sborů). El Sistema se snaží využívat hudbu jako prevenci kriminality a ochrany dětí prostřednictvím hudební výuky. Usiluje o zajištění rozumné budoucnosti dětem z chudých poměrů, které by byly s největší pravděpodobností kvůli sociální nepřízni osouzeny k méně důstojnému životu. Jde o aktivní a efektivní trávení volného času ve společnosti kamarádů a pod dozorem profesionálů. Hlavním aspektem je zde budování radosti z hudby, která má bezesporu pozitivní vliv na psychické zdraví člověka a upevňování morálních hodnot. Projekt není ve světě vymezen pouze pro děti a mladé, ale má nejrůznější odnože jako například projekt *Hudba do věznic*. Svůj nynější název získala El Sistema až později. Původní název byl *Social Action for Music*^{1,2}

Kořeny El Systemy sahají do roku 1975, kdy se scházela jen malá skupinka jedenácti dětí ve skromném prostředí podzemních garáží. V té době byly ve Venezuele pouze dva orchestry a tamní muzikanti byly převážně evropští imigranti. Stejně jako v případě Suzukiho metody nebo smyčcového programu Roberta Guaspari a mnoha dalších, i tento program vznikl jen díky jediné osobě s jasnou vizí. Za zrodem El Systemy stojí venezuelský lektor, hudebník a aktivista José Antonio Abreu. Podle něj je symfonický orchestr ideální společností, do které by se děti měly dostat co nejdříve. Díky tvrdé práci a odhodlání Abreuova týmu program rostl a expandoval i přes dramatické politické změny, které v zemi panovaly. Venezuelská vláda začala registrovat přibývajících úspěchy projektu a začala jej zcela financovat. Výzkumy prokázaly, že se u zapojených dětí zlepšila školní docházka a došlo také k poklesu kriminality ve Venezuele. Dle dalších výzkumů inter-americké rozvojové banky³ je patrné, že za každý 1 dolar, který stát do projektu investuje, se vrátí 1,68 dolaru celé společnosti. Proto Venezuela usilovala o to, aby se do roku 2015 projekt dostal do každé školy a umožnil tak výuku 500 tisícům dětí.⁴

---

¹ Můžeme volně přeložit do češtiny jako *Krok/Vykročení společnosti k hudbě*

² Lesniak, Melissa. "El Sistema and American Music Education." *Music Educators Journal*, vol. 99, no. 2, 2012, pp. 63–66. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/23364289>. Accessed 29 Mar. 2024.

³ Inter-American Development Bank, -. banka působící na území Severní i Jižní Ameriky

⁴ LUBOW, Arthur. *Conductor of the People*. Online. In: *The New York Times*. 2007. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2007/10/28/magazine/28dudamel-t.html>. [cit. 2024-04-05].

Dnes má Venezuela více než 60 dětských, přes 200 mládežnických, 30 profesionálních dospělých orchestrů a desítky sborů. Po celém světě je do projektu zapojeno dalších více než 250 tisíc dětí, z nichž 90 procent pochází z chudých rodin.^{5,6}

1.1 José Antonio Abreu Anselmi

José Antonio Abreu Anselmi⁷ (7. květen 1939–24. březen 2018) byl dirigentem, klavíristou, ekonomem, lektorem, aktivistou a politikem. Do celosvětového povědomí se však dostal především jako zakladatel programu El Sistema.

Narodil se roku 1939 v andském městě Valdera ve Venezuele do muzikantské rodiny. Jeho děd založil orchestr v Itálii, otec hrál na kytaru a matka na klavír. Od malička se José aktivně věnoval hudbě. Rodinná finanční situace však nebyla příznivá, proto museli všichni členové prací přispívat do rodinného rozpočtu. Z těchto existenčních důvodů se také Abreuova studia ubírala mimo hudebního také ekonomickým směrem. Roku 1957 se přestěhoval do Caracasu, aby zde prohluboval jak hudební, tak ekonomické vzdělání. Studoval kompozici a hru na klávesové nástroje. Hrál na klavír, varhany a cembalo. Pro své hudební schopnosti obdržel národní cenu pro symfonickou hudbu (*the Symphonic Music National Prize*). Na univerzitě *Universidad Católica Andres Bello* v Caracasu vystudoval ekonomii s oceněním *Summa Cum Laude*⁸. Doktorandským studiem navázal na *University of Pennsylvania* v oboru ropná ekonomie. Angažoval se také politicky. V šedesátých letech zastával funkci náhradního člena parlamentu. Byl vybrán jako zástupce ve shromáždění poslanců na venezuelském kongresu v roce 1963, kde zastával pozici předsedy plánování tohoto zasedání. Po skončení své politické kariéry se věnoval učitelské činnosti. Přednášel ekonomii a práva na *Universidad Simón Bolívar* a na své alma mater. K politice se vrátil ještě v letech 1988-1994, kdy zastával funkci ministra kultury a prezidenta národního úřadu pro kulturu.⁹

V roce 1975 založil program El Sistema oficiálně známou jako *Organizace pro národní propojení mládežnických a dětských orchestrů Venezuely*. El Sistema je inovativní vzdělávací metoda pro mládež, ve které hraje hudba stěžejní roli pro sociální a intelektuální rozvoj. Za svou práci v El Sistema obdržel roku 1979 Národní hudební cenu (*National Music Prize*).

⁵ Lesniak, Melissa. "El Sistema and American Music Education." *Music Educators Journal*, vol. 99, no. 2, 2012, pp. 63–66. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/23364289>. Accessed 29 Mar. 2024.

⁶ José Antonio Abreu obituary. Online. In: MILLINGTON, Barry. The Guardian. 2018. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/05/jose-antonio-abreu-obituary>. [cit. 2024-03-29].

⁷ Viz Příloha 1

⁸ v našich končinách můžeme toto ocenění chápat jako absolvování školy s červeným diplomem – v Americe se toto ocenění uděluje nejlepším 1-5 % studentů (v závislosti na univerzitě)

⁹ José Antonio Abreu. Online. In: Istanbul Foundation for Culture and Arts. 2022. Dostupné z: <https://muzik.iksv.org/en/lifetime-achievement-awards/jos-antonio-abreu>. [cit. 2024-04-05].

Pod vedením Abreua se El Sistema účastnila výměnných a součinných programů s Kanadou, Španělskem, státy latinské Ameriky a Spojenými státy. Abreu byl také zakladatelem *Simón Bolívar Symphony Orchestra*¹⁰. Byl také učitelem mnoha generací venezuelských hudebníků, včetně světoznámého dirigenta Gustava Dudamela¹¹ a dalších.^{12,13,14}

1.2 Hlavní hesla El Systemy

El Sistema má mnoho specifických charakteristických rysů, prostřednictvím nichž studentům hudební vzdělání nabízí. Podrobněji představím tři z nich.

1.2.1 Časová investice

Studenti tráví v programu opravdu mnoho času. Denně se jedná o celé hodiny, v celkovém měřítku jde o dlouhé roky strávené s hudebními nástroji v orchestrální komunitě. Program je primárně mimoškolní aktivitou a studenti se jí věnují přibližně 4 hodiny každý den včetně víkendu. Většina dětí se do projektu připojí ve věku pěti let, nicméně nejsou výjimkou děti ve věku 2 nebo 3 roky, které se vzdělávají ve spolupráci se svými rodiči. Studenti se zapojují do programu zpočátku v lokálních centrech zvaných *nucleos* (jádro), často jen pár minut chůze od svých domovů. Později mohou být přeloženi do pokročilejších souborů ve své komunitě, eventuálně také do vzdálenějších ještě pokročilejších skupin. Začleněním již v útlém dětském věku a několikahodinovou každodenní účastí se studentům v jejich vývojových letech dostává sociální integrace a současně hudebního vzdělání.¹⁵

1.2.2 Finanční podpora

Program je pro každého studenta atraktivní také z pohledu finančních výhod a možností. Pro každého účastníka je program zcela zdarma a zahrnuje lekce hry na nástroj, výuku hudební teorie i poskytnutí hudebního nástroje. Náklady jsou téměř zcela pokryty vládními prostředky, konkrétně dotacemi pro sociální prosperitu. Jelikož většina studentů pochází z chudých a mnohdy nebezpečných čtvrtí, El Sistema nabízí také bezpečný azyl pro tyto děti. Navíc jakmile studenti dosáhnou určité úrovně a stanou se členy významnějšího mládežnického nebo městského orchestru, obdrží také finanční stipendium. Tito studenti,

¹⁰ Viz 1.4 Simón Bolívar Symphony Orchestra str. 8

¹¹ Viz 1.5.1 Gustavo Dudamel str. 9

¹² José Antonio Abreu. Online. In: Wikipedia. 2024, 19.1.2024. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Antonio_Abreu. [cit. 2024-03-29].

¹³ José Abreu: Founder of world renowned El Sistema music project dies. Online. In: BBC. 2018, 25. 3. 2018. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-43530333>. [cit. 2024-03-29].

¹⁴ MILLINGTON, Barry. *José Antonio Abreu obituary*. Online. In: The Guardian. 2018. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/05/jose-antonio-abreu-obituary>. [cit. 2024-03-29].

¹⁵ Lesniak, Melissa. "El Sistema and American Music Education." *Music Educators Journal*, vol. 99, no. 2, 2012, pp. 63–66. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/23364289>. Accessed 29 Mar. 2024.

typicky teenageři, zpravidla dostávají za svou hudební angažovanost také finanční odměny a honoráře, což napomáhá celkové finanční situaci jejich rodin. I tato skutečnost utvrzuje rodiny mladých muzikantů v podpoře o setrvání jejich potomků v programu.¹⁶

1.2.3 Skupinová výuka a hra známých orchestrálních děl

Vzdělávací struktura El Sistema je zaměřena na skupinovou výuku orchestrálního formátu prostřednictvím specifického repertoáru. Každý týden je velké množství času věnováno jak zkoušení celého ansámblu dohromady, tak i děleným zkouškám po jednotlivých nástrojích, ale také individuálním lekcím. Dělenky a soukromé lekce jsou většinou vedeny staršími studenty, kteří je poskytují těm mladším. Starší studenti se stávají mentory.

Repertoár je zaměřen na specifická ansámblová díla řídící se sekvenčním vzorcem. Studenti typicky začínají na klasických dílech světových skladatelů jako je *Obertura Gitana* od Merle J. Isaaca, a brzy se posunují k aranžím skladeb jako je třeba Čajkovského *Předehra 1812*, anebo Musorgského *Velká brána Kijevská*. Studenti se během svého studia v programu setkávají se stejnými skladbami stále znovu, nacvičují je a hrají na koncertech. Intenzivní množství času je věnováno studiu orchestrálních partů. Ti nejlepší studenti jsou povoláváni do Caracasu, aby se zapojili do předního orchestru celé El Systemy – *Simón Bolívar Youth Orchestra*, a současně studovali na *Simón Bolívar Conservatory of Music*, kde se jim dostává plnohodnotného profesionálního hudebního vzdělání.¹⁷

1.2.4 Další charakteristiky

El Sistema má spoustu dalších pilířů, na kterých je postavena. Mezi ně patří například:

Otevřený přístup – El Sistema aktivně vyhledává děti z různých sociálně ekonomických vrstev společnosti s cílem zahrnout ty, které nemají přístup k tradičnímu hudebnímu vzdělání.

Žádná přijímací řízení – Program přijímá účastníky bez nutnosti konkurzů, aby tak odstraňoval potenciální bariéry spojené s nedostatkem talentu nebo předchozích hudebních zkušeností.

Zapojení komunity – El Sistema aktivně komunikuje s komunitami a zapojuje rodiny a místní obyvatele do procesu hudebního vzdělávání.

---

¹⁶ Lesniak, Melissa. "El Sistema and American Music Education." *Music Educators Journal*, vol. 99, no. 2, 2012, pp. 63–66. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/23364289>. Accessed 29 Mar. 2024.

¹⁷ Lesniak, Melissa. "El Sistema and American Music Education." *Music Educators Journal*, vol. 99, no. 2, 2012, pp. 63–66. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/23364289>. Accessed 29 Mar. 2024.

Koncerty a vystoupení – Pravidelná vystoupení sjednocují komunitu, prezentují práci účastníků a podporují pocit hrdosti a zadostiučinění.

Mimohudební vzdělávání – El Sistema vnímá orchestry jako sociální struktury, které přispívají k celkovému rozvoji účastníků. Program si klade za cíl vštěpovat životní dovednosti jako jsou disciplína, zodpovědnost a vytrvalost.

Zapojení profesionálních hudebníků – Profesionální hudebníci často vedou a mentorují účastníky, poskytují kvalitní výuku a jsou studentům vzory.

Vysoké umělecké standardy – Přestože je program zaměřen na inkluzi (rozvoj všem bez rozdílů), udržuje si vysoké umělecké standardy a usiluje o kvalitu hudebního provedení.

Partnerské vztahy s vládou a dárci – El Sistema často spolupracuje s vládními institucemi a soukromými dárci na zajištění finanční podpory a zdrojů.

Mezinárodní spolupráce – Program podporuje spolupráci s dalšími projekty inspirovanými El Sistemou po celém světě.

Flexibilita – El Sistema je přizpůsobivá různým kulturám a potřebám konkrétních komunit. Je otevřena novým způsobům provedení při zachování základních principů.

Průběžný růst programu – Program se v průběhu let vyvíjí, reaguje na zpětnou vazbu, učí se ze zkušeností a má za cíl zlepšovat své nedostatky.

Tyto metody dohromady přispívají k naplnění celkového cíle El Sistema využívat hudbu jako nástroj pro sociální změnu a poskytovat příležitost k osobnímu a kolektivnímu růstu.¹⁸

---

¹⁸ BOOTH, Eric. *The Fundamentals of El Sistema*. Online. In: Eric Booths. 2017. Dostupné z: <https://ericbooth.net/the-fundamentals-of-el-sistema/>. [cit. 2024-04-05].

1.3 Proč právě hudba?

Abreu moc dobře věděl, proč využít právě hudbu při práci s mladými. Výuka hry na hudební nástroj totiž zvyšuje kognitivní schopnosti, stimuluje mozek, podporuje lepší paměť, udržuje pozornost a rozvíjí dovednosti řešení problémů. Široká škála pozitivních faktorů, které hra na nástroj přináší, zapojuje různé části mozku přispívající k celkovému rozvoji osobnosti.

- Rozvoj jemných motorických dovedností

Fyzický akt hry na hudební nástroj zdokonaluje jemné motorické dovednosti. Ať už jde o koordinaci prstů při hře na housle nebo kontrolu dechu u dechových nástrojů, děti rozvíjejí přesnou motorickou kontrolu a obratnost.

- Disciplína a trpělivost

Hra na nástroj vyžaduje disciplínu a trpělivost. Děti získávají hodnoty pravidelného cvičení a vytrvalosti. Učí se tedy dovednostem, které hodnotně využijí také mimo oblast hudby v různých aspektech jejich života.

- Emoční projev

Hudba poskytuje výrazový prostor pro emoční vyjádření. Děti mohou vkládat své pocity do hudby a zdravě tak vyjadřovat a zpracovávat své emoce.

- Posílení sebevědomí

Ať už jde o ovládnutí obtížné skladby nebo vystoupení před publikem, obojí posiluje sebevědomí dítěte. Pocit úspěchu z překonání hudebních výzev (nebo pro někoho sebe sama) pozitivně ovlivňuje lidské sebevědomí.

- Sociální cítění

Hudební aktivity často zahrnují spolupráci s ostatními. Hra v ansámblech učí děti týmové práci, komunikaci a rozvoji sociálních vazeb.

- Zlepšení studijních výsledků

Výzkum naznačuje souvislost mezi hudebním vzděláváním a zlepšením celkových studijních výsledků. Děti, které hrají na hudební nástroje, prokazují lepší matematické a jazykové schopnosti.

- Redukce stresu

Hra na nástroj také může sloužit k uvolnění stresu. Tvorba hudby spolu s emočním vyjádřením může mít uklidňující účinek pomáhající dětem zvládat stres a úzkost.

- Kulturní citění

Hudební výuka děti seznamuje s různorodými tradicemi a kulturami. Podporuje respekt k rozmanitosti a rozšiřuje jejich kulturní povědomí.

- Celoživotní koníček

Seznámení dětí s hudebními nástroji v mladém věku může rozdmýchat celoživotní vášeň pro hudbu. Mimo výhody dětského rozvoje může hra na nástroj přinést radost, možnost sebevyjádření a naplňující koníček na celý jejich život.

Jak je vidět, vliv hry na hudební nástroj na děti sahá daleko za rámec samotné hudby. Dá se říct, že formuje celou lidskou osobnost od kognitivní schopnosti, emoční pohody až po sociální a kulturní citění.¹⁹

1.4 Simón Bolívar Symphony Orchestra

Přední orchestr celé El Sistemy *Simón Bolívar Symphony Orchestra of Venezuela* je pojmenován podle velké národní osobnosti *Simónovi Bolívarovi*²⁰. Orchestr čítá 180 členů, kteří se účastní zároveň akademického programu El Sistema (na *Simón Bolívar Conservatory of Music*).²¹

Založil ho José Antonio Abreu 12. února roku 1978 pod názvem *Orquesta Sinfónica Simón Bolívar*. Orchestr byl založen v Caracasu a působil v *Teresa Carreno Cultural Complex*. Roku 1999 se stal uměleckým ředitelem orchestru Gustavo Dudamel. Původně byl orchestr mládežnický, ale postupně se z něj stalo těleso dvacátníků. Roku 2007 dostal Simón Bolívar Symphony Orchestra nový domov – *Center for Social Action Through Music*. Název centra má odrážet skutečnost, že El Sistema je sociální společností, která poskytuje hudební vzdělání studentům všech ekonomických tříd. V téže roce orchestr vystoupil na světoznámém hudebním festivalu *BBC Proms* a také debutoval ve věhlasné koncertní síni *Carnegie Hall*. Velkým podporovatelem celé El Sistemy byl prezident *Hugo Chávez*, který po dobu zastávání postu prezidenta Venezuely El Sistemou vedl jako správní větev vlády a podporoval program částkou 100 milionů dolarů ročně. Proto se *Simón Bolívar Symphony Orchestra* stal nedílnou součástí národních ceremonií. Roku 2013 zahrál pod taktovkou

---

¹⁹ MATTHEWS, Michael. *18 Benefits of Playing a Musical Instrument*. Online. In: Stamford Schools. 2021. Dostupné z: <https://stamfordschools.org.uk/wp-content/uploads/2021/08/18-benefits-of-playing-a-musical-instrument.pdf>. [cit. 2024-04-05].

²⁰ Klíčová postava celého národního systému mládežnických orchestrů už od vzniku prvních těles tohoto typu.

²¹ MANHEIM, James. *Simón Bolívar Symphony Orchestra of Venezuela: Biography*. Online. In: All Music. 2024. Dostupné z: <https://www.allmusic.com/artist/sim%C3%B3n-bol%C3%ADvar-symphony-orchestra-of-venezuela-mn0002123863>. [cit. 2024-04-13].

Gustava Dudamela na pohřbu Cháveze, kterého se zúčastnilo přes 20 hlav států. Roku 2014 zahrál orchestr na několika koncertech v paláci *Emirates Palace* v Abu Dhabi.^{22,23}

Orchestr také v čele s Dudamelem natočil čtyři desky pro *Deutsche Grammophon* (jednu desku s díly Beethovena, jednu s díly Mahlera, další s díly Čajkovského a poslední s výběrem z Latinsko-americké hudby).²⁴

1.5 Slavné osobnosti El Sitemy

1.5.1 Gustavo Dudamel

Gustavo Adolfo Dudamel Ramírez²⁵, narozený 26. ledna 1981, je významný venezuelský dirigent a houslista, oslavovaný pro svůj výjimečný přínos světu klasické hudby. V současné době zastává post hudebního ředitele několika prestižních orchestrů, včetně *Simón Bolívar Symphony Orchestra*, *Los Angeles Philharmonic* (nejmladší šéfdirigent v historii filharmonie) a *Opéra de Paris*.²⁶

Hudbě byl Dudamel vystavován již od mládí. Narodil se v Barquisimetu ve Venezuele jako syn trombonisty a učitelky zpěvu. Jeho cesta v hudebním světě započala v roce 1986, kdy se zapojil do programu El Sistema. Původně se věnoval houslím, ale brzy začal studovat kompozici. Absolvoval *Jacinta Lara Conservatory*, kde ho učil mimo jiné i José Luis Jiménez. Později pokračoval ve studiu u José Francisca del Castilly na *Latin-American Violin Academy*.^{27,28,29}

Jeho zájem o dirigování se začal projevovat v roce 1995, kdy studoval nejprve u Rodolfa Saglimbeniho a později u José Antonia Abreua. V roce 1999 byl jmenován hudebním

---

²² MANHEIM, James. *Simón Bolívar Symphony Orchestra of Venezuela: Biography*. Online. In: All Music. 2024. Dostupné z: <https://www.allmusic.com/artist/sim%C3%B3n-bol%C3%ADvar-symphony-orchestra-of-venezuela-mn0002123863>. [cit. 2024-04-13].

²³ SWED, Mark. *Hugo Chavez's funeral and Gustavo Dudamel's passion for Venezuela*. Online. In: Los Angeles Times. 2013. Dostupné z: <https://www.latimes.com/entertainment/arts/la-xpm-2013-mar-08-la-et-cm-gustavo-dudamel-hugo-chavez-funeral-20130308-story.html>. [cit. 2024-04-13].

²⁴ MANHEIM, James. *Simón Bolívar Symphony Orchestra of Venezuela: Discography*. Online. In: All Music. 2024. Dostupné z: <https://www.allmusic.com/artist/sim%C3%B3n-bol%C3%ADvar-symphony-orchestra-of-venezuela-mn0002123863>. [cit. 2024-04-13].

²⁵ Viz Příloha 2

²⁶ *Venezuela's Gustavo Dudamel: the fiery maestro taking on Paris Opera*. Online. In: France 24. 2021, 16. 4. 2021. Dostupné z: <https://www.france24.com/en/live-news/20210416-venezuela-s-gustavo-dudamel-the-fiery-maestro-taking-on-paris-opera>. [cit. 2024-03-29].

²⁷ *Venezuela's Gustavo Dudamel: the fiery maestro taking on Paris Opera*. Online. In: France 24. 2021, 16. 4. 2021. Dostupné z: <https://www.france24.com/en/live-news/20210416-venezuela-s-gustavo-dudamel-the-fiery-maestro-taking-on-paris-opera>. [cit. 2024-03-29].

²⁸ *The Simón Bolívar Symphony Orchestra at the Edinburgh festival – in pictures*. Online. In: The Guardian. 2024. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/music/gallery/2023/aug/25/the-simon-bolivar-symphony-orchestra-at-the-edinburgh-festival-in-pictures>. [cit. 2024-04-05].

²⁹ *Gustavo Dudamel: Biography*. Online. In: Deutsche Grammophon. 2024. Dostupné z: <https://www.deutschegrammophon.com/en/artists/gustavodudamel/biography>. [cit. 2024-04-13].

ředitelem *Simón Bolívar Symphony Orchestra*, národního mládežnického orchestru Venezuely, s nímž absolvoval několik zájezdů do řady různých zemí.³⁰

Dudamel získal několik ocenění, včetně vítězství na soutěži dirigentů Gustava Mahlera v Německu v roce 2004. Jeho sláva začala růst, přitahoval pozornost dirigentů jako Simon Rattle a Claudio Abbado, kteří přijali pozvání dirigovat orchestr *Simón Bolívar Symphony Orchestra*.^{31,32}

V dubnu 2006 byl Dudamel jmenován hlavním dirigentem Göteborgské filharmonie³³, kde působil od roku 2007 do roku 2012. Jeho debut v La Scale v Miláně s Donem Giovannim v listopadu 2006 byl také významným okamžikem. Dalším velkým milníkem jeho kariéry bylo 10. září 2007, kdy poprvé dirigoval orchestr *Vídeňských filharmoniků*³⁴ na slavném festivalu v Lucernu. Dne 16. dubna 2007 dirigoval *Stuttgart Radio Symphony Orchestra* v auditoriu Pavla VI. ve Vatikánu na koncertě k oslavě 80. narozenin papeže Benedikta XVI. Na tomto koncertě vystoupila jako sólistka Hilary Hahn na housle a v publiku nechyběl papež a další církevní hodnostáři. Dudamel se má v roce 2026 stát hudebním ředitelem *New York Philharmonic*, což bude představovat další vrchol v jeho kariéře.^{35,36}

Jeho výjimečné úspěchy, od rané účasti v programu El Sistema po mezinárodní uznání jako dirigenta, jen podtrhují jeho trvalý vliv na současnou klasickou hudební scénu. Jeho oddanost hudebnímu vzdělávání, živý dirigentský styl a schopnost spojit se s publikem po celém světě přispívají k jeho odkazu jakožto přední postavy v oblasti klasické hudby.³⁷

1.5.2 Claudio Abbado

Claudio Abbado³⁸ (26. června 1933–20. ledna 2014) se narodil v Miláně, kde později také studoval na konzervatoři skladbu, hru na klavír a dirigování. Rok po absolutoriu na konzervatoři vyhrál dirigentskou soutěž v USA a debutoval jako dirigent ve Vídni a v milánské La Scale, kde byl mezi roky 1968 a 1986 hudebním ředitelem. V letech 1979 až 1988 byl také šéfdirigentem *London Symphony Orchestra* a později hudebním ředitelem *Vienna Staatsoper*. Od roku 1989 do roku 2002 byl také šéfdirigentem Berlínské

³⁰ *Gustavo Dudamel: Biography*. Online. In: Deutsche Grammophon. 2024. Dostupné z: <https://www.deutschegrammophon.com/en/artists/gustavodudamel/biography>. [cit. 2024-04-13].

³¹ *Biography*. Online. In: Gustavo Dudamel. 2024, 21.3.2024. Dostupné z: <https://www.gustavodudamel.com/biography>. [cit. 2024-04-05].

³² *Gustavo Dudamel*. Online. In: Wikipedia. 2024, 21.3.2024. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Gustavo_Dudamel. [cit. 2024-04-05].

³³ Oficiální název filharmonie – *Göteborgs Symfoniker*

³⁴ Oficiální název – *Wiener Philharmoniker*

³⁵ *Biography*. Online. In: Gustavo Dudamel. 2024, 21.3.2024. Dostupné z: <https://www.gustavodudamel.com/biography>. [cit. 2024-04-05].

³⁶ *Gustavo Dudamel*. Online. In: Wikipedia. 2024, 21.3.2024. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Gustavo_Dudamel. [cit. 2024-04-05].

³⁷ *Gustavo Dudamel*. Online. In: Wikipedia. 2024, 21.3.2024. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Gustavo_Dudamel. [cit. 2024-04-05].

³⁸ Viz Příloha 3

filharmonie³⁹. Poprvé se setkal s José Antoniem Abreuem roku 1999 během turné v Jižní Americe. Byl natolik ohromen velikostí a přínosem programu El Sistema, že se rozhodl založit Sistemou inspirované programy v Itálii, čímž výrazně přispěl k rozšíření projektu v Evropě.⁴⁰

1.5.3 Julian Lloyd Webber

Julian Lloyd Webber (*14. dubna 1951) je přední anglický violoncellista. Vyrůstal v hudební rodině jako syn Williama Lloyd Webbera (hudební skladatel) a Jean Johnstone (klavírní pedagožka). Hru na violoncello studoval na *Royal College of Music* v Londýně a svá studia zakončil roku 1973 v Ženevě. Roku 2008 ho jmenovala britská vláda předsedou svého programu *In Harmony*, který je založen na venezuelském sociálním programu El Sistema.^{41,42}

1.5.4 Edicson Ruiz

Edicson Ruiz⁴³ (*11. května 1985) je venezuelský kontrabasista odchovaný El Sistemou. Začal hrát na kontrabas teprve v 11 letech a o 5 let později už vyhrál první cenu na mezinárodní mládežnické soutěži v Indianapolis. Po jeho prvním koncertě v Německu mu bylo nabídnuto místo v Berlínské filharmonii. Tuto nabídku přijal a stal se tak ve svých 17 letech nejmladším členem orchestru (historicky druhým nejmladším – po harfistovi, který debutoval v 19. století).⁴⁴

---

³⁹ Oficiální název – *Berliner Philharmoniker*

⁴⁰ SERVICE, Tom. *A life in music: Claudio Abbado*. Online. In: The Guardian. 2009, 8. 8. 2009. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2009/aug/08/life-in-music-claudio-abbado>. [cit. 2024-03-29].

⁴¹ *How I fell in love with E E's darling*. Online. In: The Telegraph. 2007. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/culture/music/3665153/How-I-fell-in-love-with-E-Es-darling.html>. [cit. 2024-04-05].

⁴² TILDEN, Imogen. *Cellist Julian Lloyd Webber announces retirement from performing*. Online. In: The Guardian. 2014. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/music/2014/apr/28/cellist-julian-lloyd-webber-announces-retirement-from-peforming>. [cit. 2024-04-05].

⁴³ Viz Příloha 4

⁴⁴ *Edicson Ruiz*. Online. In: Edicson Ruiz. 2019. Dostupné z: <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>. [cit. 2024-04-05].

2 Nadační fond Harmonie

Nadační fond Harmonie je hudebně vzdělávací sociální projekt působící v Praze. Svoji hlavní inspiraci čerpá z venezuelského programu El Sistema, přičemž přináší také nové myšlenky a přizpůsobuje se aktuálním potřebám lokace svého působení. Nadační fond je otevřen všem zájemcům jak z řad školských institucí, na kterých působí, tak široké veřejnosti. Děti jsou přijímány bez talentových zkoušek a obvyklé věkové rozmezí pro vstup do orchestru je mezi sedmi a dvanácti lety, avšak sám program neudává žádné věkové hranice. Je plně financován zdroji fondu a poskytuje dětem hudební výuku a nástroje zdarma včetně veškerého servisu. Dětský orchestr Nadačního fondu Harmonie je smyčcovým hudebním tělesem, který nabízí výuku hry na housle, violu a violoncello. V současné době působí na třech pražských lokalitách: Masarykova základní škola Klánovice, Základní škola Barrandov a Středisko volného času Jednička na Praze 1.⁴⁵

2.1 Proces založení

S myšlenkou založení programu podobnému tomu ve Venezuele přišla Mgr. Milada Cholujová, které se za pomoci rodiny a přátel podařilo založit Nadační fond Harmonie, který se tak stal první organizací tohoto typu u nás.⁴⁶

„Viděla jsem v televizi německý dokument o projektu El Sistema ve Venezuele. Film ukazoval, jak děti pomocí hudby vyrostly, jak se z nich staly děti s budoucností, které se chytanou muziky, a ta jim otevře dveře do světa. Nadchlo mě to.“⁴⁷

Milada Cholujová

Program byl spuštěn na podzim roku 2009 na smíchovské Základní škole Kořenského. Dále se roku 2015 rozrostl do Prahy-Klánovic. Tam byla započata spolupráce s Dětským domovem Klánovice a tamní základní školou, kde výuka probíhá dodnes. V roce 2021 se působiště rozšířilo do Střediska volného času Jednička na Praze 1 a v září roku 2022 byla zahájena výuka na Základní škole na Barrandově.⁴⁸

---

⁴⁵ Nadační fond Harmonie. In: *Nadační fond Harmonie* [online]. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/nadacni-fond-harmonie/>. [cit. 2024-03-29].

⁴⁶ Později se projektem inspirovala také Základní škola Trnice, jejíž cíl je začlenit romské žáky. Dále také od roku 2018 funguje nezisková organizace Vějíř Kladno

⁴⁷ Vaše 5. Online. 2016, roč. listopad 2016. Dostupné z: https://www.nfharmonie.cz/wp-content/uploads/2015/09/V5_201611.pdf. [cit. 2024-03-31].

⁴⁸ Viz Příloha 5

2.2 Mgr. Milada Choluřová

Mgr. Milada Choluřová⁴⁹ je česká novinářka a zakladatelka Nadačního fondu Harmonie. Vystudovala anglistiku a bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a poté pracovala v zahraničním vysílání Českého rozhlasu. Během svého působení v Českém rozhlasu vedla rozhovory s významnými osobnostmi klasické i populární hudební scény, dramatického a výtvarného umění a filmu. V jejích pořadech se představili například dirigenti Václav Neuman, Charles Mackerras, Leonard Slatkin a Neville Marriner, vynikající sólisté John Lill, Garrick Ohlsson, Eugene Indjic, režiséři Miloš Forman a Jiří Menzel, spisovatelé John Updike, William Styron a William Saroyan, hudebníci a herci Benny Goodman, Timothy Dalton, Barbra Streissand, Johnny Cash, Ray Charles, Elton John a mnoho dalších.⁵⁰

Mimo svého rozhlasového působení zastávala Milada Choluřová vedoucí pozice jako ředitelka pražských poboček prestižních mezinárodních novinářských organizací jako CDC (*Citizens' Democracy Corps* se sídlem ve Washingtonu DC) a CNŽ (Centrum nezávislé žurnalistiky, které sídlí v New York Times).

Inspirovala se programem El Sistema a roku 2009 založila spolu se svou dcerou Juditou⁵¹ Nadační fond Harmonie.^{52,53}

2.3 Bezplatná výuka

Nadační fond Harmonie poskytuje již 15 let bezplatnou výuku smyčcových nástrojů. S tím souvisí také půjčovné a veškerý servis s tím spojený zdarma. Tímto Harmonie splňuje jeden z hlavních pilířů El Sistema. Všechny návrhy o zavedení, byť jen symbolického školného, byly zakladatelkou a ředitelkou Miladou Choluřovou zamítnuty. Rodiče dětí však mohou dle vlastního uvážení a možností přispívat libovolnými částkami.

Můžeme si klást otázku, zdali je zcela bezplatná výuka ve městě, jako je Praha, opravdu nepostradatelná. Životní podmínky ve Venezuele jsou značně odlišné od těch, na které jsme zvyklí z české metropole. Většina pražských rodin se nepotýká s tak velkými existenčními problémy, že by nemohly svým dětem dopřát alespoň nějaký kroužek. Uvědomme si však, kolik hodin výuky týdně Harmonie nabízí. Je to až 7x60 minut týdně. Mohly by si rodiny

---

⁴⁹ Viz Příloha 6

⁵⁰ Nadační fond Harmonie. In: *Nadační fond Harmonie* [online]. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/nadacni-fond-harmonie/>. [cit. 2024-03-29].

⁵¹ Judita Hunáková (roz. Choluřová) vystudovala obory Film, Dějiny umění a Historii na univerzitách ve Velké Británii a Nizozemí.

⁵² *Milada Choluřová, zakladatelka Nadačního fondu Harmonie*. Online. In: Český rozhlas. 2015, 25. červen 2015. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/milada-cholujova-zakladatelka-nadacniho-fondu-harmonie-5017092?print=1>. [cit. 2024-03-29].

⁵³ Nadační fond Harmonie. In: *Nadační fond Harmonie* [online]. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/nadacni-fond-harmonie/>. [cit. 2024-03-29].

dovolit platit svým dětem 6 hodin kroužků týdně? Základní umělecké školy jsou díky dotacím ministerstva velmi dobře finančně dostupné. V případě, že je žáci navštěvují jednou týdně na 45 minut, nejedná se o zničující položku rodinného rozpočtu. Problém však může nastat ve vícečetných rodinách nebo při zájmu o větší hudební angažovanost dítěte. V tomto případě je nabídka Nadačního fondu Harmonie zcela bezkonkurenční. Se soukromou individuální výukou, kdy průměrná cena za 60minutovou lekci neklesne pod hranici 600,- korun, ji snad ani srovnávat nelze.⁵⁴

Mezi dětmi v NFH najdeme děti z velmi dobře finančně zajištěných rodin, ale také děti, jejichž rodiče mají problém zafinancovat jejich základní potřeby jako třeba oběd ve škole. V hodinách orchestru jsou si všichni rovni.

Tato absolutní finanční nenáročnost však na některé rodiče může působit spíše nedůvěryhodně. Mnohokrát jsme se setkali s rodiči, kteří nejprve své dítě přihlásit nechtěli jen z důvodu, že se jim projekt zdál pro svoji bezplatnost a přístupnost až podezřelý. Ano, v dnešní komerční době plné přemrštěných cen a podvodů, kdy opravdu na trhu není nic zdarma, se program může jevit jako past nebo projekt s nedostatečně kvalitními službami. Harmonie je však důkazem pravého opaku. Celý projekt a výuka je řízena profesionály ve svých oborech a nabízí naprosto jedinečné lukrativní možnosti opravdu všem dětem bez rozdílu. I přesto, že se jedná o projekt pro pouhý zlomek českých dětí, stává se unikátem, který svou dostupností nemá v Česku obdoby.

2.4 Podmínky pro přijetí dítěte do orchestru

Nadační fond Harmonie otevírá dveře všem dětem bez rozdílu. Neprobíhají zde žádné přijímací ani talentové zkoušky. Po dítěti nejsou požadovány speciální znalosti ani předchozí hráčská zkušenost. Je tu však jedna věc, která je pro setrvání v orchestru nutná – děti musejí samy chtít. Ještě se nestalo, že by projekt muselo opustit dítě z důvodu nedostatku talentu. Projekt nezaručuje, že se dítě stane profesionálním úspěšným muzikantem. Může však s jistotou zaručit, že při vynaložení maximálního úsilí všech zúčastněných, se opravdu každé dítě stane plnohodnotným článkem orchestru.

---

⁵⁴ Vlastní analýza provedená na základě cen za individuální lekci hry na hudební nástroj ze serveru Hudebka.cz (březen 2024)

„Jsme otevření všem dětem a neděláme žádné talentové zkoušky, protože vše je u nás založeno na myšlence, že všechny děti mají právo hrát na hudební nástroj a nechat si hudbou pozitivně změnit život. Neexistují lidé bez hudebního talentu, ale ne z každého samozřejmě bude virtuóz.“⁵⁵

Milada Cholujová

Do projektu se může zapojit dítě odkudkoli. Nemusí být žákem základních škol, ve kterých Harmonie působí. Dveře jsou otevřené všem dětem z různých koutů Prahy a okolí. Jsou zvány samozřejmě i děti ze vzdálenějších lokací, nicméně zde často nastává problém s pravidelným dojížděním, které může být pro některé rodiče příliš komplikované.

2.5 Financování a podpora

Nadační fond Harmonie je již od svého založení financován především ze soukromých zdrojů jeho zakladatelky Milady Cholujové. Menší finanční částky jsou získávány z grantů a od sympatizantů. Nefinanční podpora přichází ze stran škol a dalších institucí, které bezplatně nabízí své prostory či materiální vybavení. V průběhu let proběhlo též několik benefičních koncertů na podporu NFH. Příspěvky jsou také vybírány do zapečetěných kasiček hned na několika místech v Praze. Mizivá část financí přichází z dárcovských DMS, které mohou dárci zaslat.⁵⁶ Jedná se však o drobné příspěvky v řádech desítek korun.

2.6 Patroni

Patrony Nadačního fondu harmonie jsou klavírní virtuóz Ivo Kahánek⁵⁷ a herečka Simona Stašová⁵⁸. Již několik let nadaci podporují svou přítomností a dostupnými prostředky. Ivo Kahánek pravidelně vystupuje na koncertech společně s dětmi a Simona Stašová provází orchestr především při komunikaci s médii.

„Já si ještě živě pamatuji, že když byl první ročník, začínala první přípravka a člověk jim nesmírně fandil, tak přece jenom kvalitativně se to nedalo srovnat s tím, co slyšíme dnes. A jinak samozřejmě atmosféra v orchestru, rozzářené oči, ty jsou rozzářené pořád stejně, ne-li víc, takže to je zrovna tak důležité.“

Ivo Kahánek, open air koncert Přijďte si s námi zahrát 2022

⁵⁵ Nadační fond Harmonie dělá svět barevnějším. Online. In: Praha 1. 2018, 20. 5. 2018. Dostupné z: <https://www.praha1.cz/nadacni-fond-harmonie-dela-svet-barevnejsim/>. [cit. 2024-03-31].

⁵⁶ SMS ve tvaru: DMS HARMONIE 30 nebo DMS HARMONIE 60 nebo DMS HARMONIE 90 nebo DMS HARMONIE 190 zašlete na číslo 87 777

⁵⁷ Viz Příloha 7

⁵⁸ Viz Příloha 8

„Já jsem dojatá, jsem hrdá a je to něco neuvěřitelného, protože před 12 lety nebylo nic a teď hrají v Pařížské filharmonii, hrají ve Štrasburku, v Evropském parlamentu. A Milado Tobě děkuju, že jsi mě přizvala. Budu s Vámi pořád.“

Simona Stašová, open air koncert Přijďte si s námi zahrát 2022

2.7 Lektoři

Sám projekt oplývá naprosto mimořádnou a skvělou myšlenkou, nicméně těmi, co vše uvádějí do skutečné praxe, jsou právě lektoři. O tom, jakým způsobem výuku dětem podají, a jak budou ve své pozici vystupovat, rozhoduje o tom, zdali budou mít děti hudbu a čas strávený v orchestru rády. Právě lektoři mají na děti obrovský vliv a můžou v ideálním případě pozitivním způsobem vnést hudbu do jejich životů. Záleží už na každém lektorovi, jestli vynaloží své schopnosti a úsilí na maximum k tomu, aby se tak stalo. Jako pro každou dobrou věc, je třeba se obětovat a darovat.

Za dobu působení projektu se v něm vystřídala řada lektorů. Někteří v projektu nesetřvali dlouho, jiní zde pracují už více jak deset let. Lektory jsou absolventi instrumentálních oborů konzervatoří a hudebních akademií. Výběrové řízení zde probíhá podobně jako na základních uměleckých školách. Je vyžadován čistý trestní rejstřík a pedagogická způsobilost doložená diplomem. Pedagogická praxe je výhodou. Málokdo má však zkušenost se skupinovou nástrojovou výukou, proto jsou nově příchozí lektoři seznamováni se specifickým stylem výuky. Účastní se náslechlů v hodinách a jsou proškolení vedoucím lektorem Alexandrem Hledíkem.

O tom, že výuka v NFH není procházkou růžovým sadem, se v minulosti přesvědčila řada lektorů, kteří z různých důvodů nevydrželi na své pracovní pozici déle než pár týdnů nebo měsíců. Práce se skupinou divokých dětí je velmi vyčerpávající a mnohem náročnější než individuální výuka v ZUŠ. Důležitým bodem je také aktivní spolupráce s ostatními lektory, kterou nově příchozí lektor často nebyl ochoten akceptovat. Také ne každý „profesionální muzikant – pedagog“ je ochoten pracovat opravdu se všemi dětmi bez ohledu na jejich hudební talent.

Mezi ústřední postavy projektu patřili dirigenti Chuhej Iwasaki⁵⁹ a Jiří Korynta⁶⁰, kteří se svým aktivním přístupem a vřelou prací s dětmi výrazně zapsali do historie projektu. Jejich

---

⁵⁹ Chuhej Iwasaki – nyní šéfdirigent Plzeňské filharmonie

zásluhou došlo mimo jiné ke spolupráci s komorním orchestrem pražské konzervatoře.⁶¹ Děti měly možnost vystupovat na koncertech Pražské konzervatoře v Rudolfinu, na Žofíně, v Obecním domě a na dalších pódiiích.

Výrazný kolektiv lektorů tvořili: Anežka Kyselková, Růžena Dvořáková a Alexander Hledík. Tito lektori byli jako první plně kvalifikováni pro výuku ve stylu El Sistema. Účastnili se intenzivních workshopů v zahraničí a také metodické spolupráce s Brunem Campem⁶² a jeho lektorským týmem z Vídně. Školení a vzájemná spolupráce probíhaly několik měsíců a přinesly mimořádný užitek a jakési pedagogické sebevědomí českého lektorského týmu při práci s kolektivem mladých muzikantů, ze kterého nově přichozí lektori čerpají dodnes.

V současné době (2024) v Nadačním fondu Harmonie vyučuje 6 lektorů, přičemž na každé zkoušce jsou přítomni zpravidla 4 lektori – dirigent, houslista, violista, violoncellista.

2.8 Orchestry

Nadační fond Harmonie člení děti do třech orchestrálních skupin dle jejich věku a dovedností. Jedná se o přípravný orchestr (kterému nikdo neřekne jinak než „Přípravka“), orchestr Harmonie a komorní orchestr Young Leaders. Tyto skupiny zkoušejí odděleně, na koncertech se však spojují a vzájemně spolupracují.

2.8.1 Přípravný orchestr – „Přípravka“

Přípravný orchestr⁶³ je určený všem nově přichozím dětem zpravidla ve věku 6-8 let. Každoročně probíhají náborové a edukační koncerty v prvních a druhých třídách zapojených základních škol pro nábor nových členů. Připojit se můžou i starší děti, nicméně v kolektivu mladších dětí se nemusí dlouhodobě cítit komfortně. Proto tyto starší děti, které se rychleji učí, co nejdříve postupují do staršího orchestru. Při vstupu do přípravy si děti mohou vyzkoušet smyčcové nástroje: housle, violu a violoncello.

Přípravka probíhá 2x týdně po 60 minutách a v hodinách je přítomno zpravidla 10–20 dětí. Toto množství takhle malých dětí se může rázem změnit v divokou smečku a třída v nevzdělavatelnou zoo. Proto ještě před tím, než dojde na samotné hraní, se děti učí disciplíně a jak se ve třídním kolektivu chovat. U malých dětí je důležité pohlídat každý moment od přezouvání v šatně až po odevzdání rodičům po hodině.

---

⁶⁰ Jiří Korynta – multiinstrumentalista, zakladatel a dirigent Pražského filmového orchestru. V 15 letech se zapsal do Guinnessovy knihy rekordů, když během hodiny předvedl hru na 34 hudebních nástrojů.

⁶¹ Viz Příloha 9

⁶² Bruno Campo – dirigent z Guatemaly, zakladatel El Sistema Guatemala.

⁶³ Viz Příloha 10

Smyčcové nástroje jsou velmi křehké a vyžadují opatrnou manipulaci, která je dětem vštěpována. Jedná se o základní návyky zacházení, držení, jak a kam nástroj bezpečně odložit, jak jej zabalit a přenášet. Až v další fázi se děti učí hrát. Od vybrnkávání prázdných strun, tahání smyčce na prázdných strunách po postupné přidávání prstů levé ruky do hry pizzicato. Už od základů klademe v přípravce důraz na zvuk – raději zahrát hezkým tónem dlouhé prázdné struny než nekvalitně komplikovanější kombinace tónů. Děti se učí především nápodobou a opakují po lektorovi. Později se dostávají ke hře písni podle sluchu, podle číselného systému a hry z not. Pomocí hudebních her rozvíjejí své rytmické cítění a seznamují se se základy hudební nauky. Jedná se ovšem pouze o minimum, které ve své začátečnické praxi skutečně využijí.

Jak jsem již výše nastínila, děti hrají z not, nicméně notový zápis je uveden vlastně hlavně kvůli získání povědomí o tom, jak skutečný notový zápis vypadá. Drtivá většina malých dětí čte noty podle čísel⁶⁴ a po krátké době již všechny děti hrají skladbičky z paměti. Díky tomu, že jim hru nekomplikuje upřený pohled do složitého zápisu, jsou schopny rychleji ovládnout ruce a více poslouchat. Po roční přípravce se děti orientují v základní poloze levé ruky a smyčcem hrají jednoduché písničky.

Děti navštěvují přípravný orchestr zpravidla 1-2 roky, nicméně některé zde setrvávají i déle. O způsobilosti pro postup do orchestru rozhodují lektoři. Hlavním faktorem zde není pouze technická hráčská zručnost, ale také chování a celková vyspělost.

2.8.2 Orchester Harmonie

Jedná se o hlavní hudební těleso Nadačního fondu Harmonie. Orchester navštěvují děti různého věku – nejmladším členům je 7 let, nejstarším 15. Toto široké věkové spektrum vyžaduje extrémní schopnost lektorů kolektiv dětí stmelovat. Často dochází k tomu, že se ve starších dětech probudí lektorský pud a nově přichozím mladším dětem ochotně pomáhají. V těchto situacích se zde krásně promítá Abreuova myšlenka o tom, jak může systém ve větším počtu dětí fungovat a dál pokračovat.

Orchester Harmonie se schází 2x nebo 3x týdně po dvou a čtvrt hodinách. Jedná se tedy až o neuvěřitelných 7 hodin týdně s nástrojem. Jsou děti, které nechybí na jediné hodině a skutečně 3 odpoledne v týdnu do orchestru chodí a cvičí. Jedná se především o mladší nadšené osazenstvo. Starší děti zpravidla chodí méně (1x až 2x týdně) vzhledem ke svým delším školním rozvrhům, které s časem kroužku mohou kolidovat. Svými občasnými

---

⁶⁴ Viz Číselná metoda a lepenkové proužky str. 45

absencemi však chod tělesa nijak nenarušují, jelikož jejich hráčský technický náskok zaručuje rychlejší nastudování skladeb.

Na každé zkoušce jsou přítomni 4 lektoři, z nichž každý má na starost jednu nástrojovou sekci. Při společném hraní, kdy orchestr vede dirigent, ostatní lektoři v tichosti pomáhají pomalejším dětem vše stíhat a pochopit přímo za běhu. Lektoři si v jedné části děti rozdělují a vedou dělené zkoušky. Rozdělení dětí se přizpůsobuje potřebám dané situace. Někdy se dělí podle nástrojů, jindy dle hráčské úrovně. Zvláště ze začátku školního roku, kdy do orchestru přichází noví členové z přípravy, jsou mezi dětmi velké hráčské rozdíly. Aby nedocházelo k demotivaci pokročilých, kteří by museli své tempo úplně zastavit kvůli nově příchozím, dochází právě k děleným lekcím. Starší děti tak mohou růst s těžšími skladbami a mladší se učí jednodušší skladby svým tempem. Vždy se však dbá na to, aby se na konci hodiny všechny skupiny spojily a hrály společně. V průběhu pár měsíců se propastné rozdíly mezi dětmi zahlazují a není třeba je dělit. Každé dítě potom na koncertě prezentuje skladby a množství podle svých možností. Někdo hraje celý hodinový koncert, jiný se představí ve třech skladbách. Základem je dbát na kvalitu nikoli na kvantitu.⁶⁵

2.8.3 Komorní orchestr Young Leaders

Komorní uskupení Young Leaders (dále YL) je složeno z nejstarších a nejpokročilejších muzikantů. Jedná se zpravidla o žáky osmých a devátých tříd základních škol a studenty středních škol, kteří prožili své dětství v Harmonii a chtějí se dále setkávat, hrát a hudebně růst. Ve svých řadách mají však i mladší hráče, kteří byli lektory pro své hráčské dovednosti do YL přizváni. Scházejí se jednou týdně na 3 hodiny ve Středisku volného času Jednička v Truhlářské ulici na Praze 1. Jejich repertoár už není oproti mladším orchestrům nijak zjednodušován. Členové YL na koncertech provádějí komorní díla velkých mistrů skladatelů a také vypomáhají v mladším orchestru. Někteří členové starší 18 let dokonce pracují jako asistenti lektorů na zkouškách orchestrů. Sympatickým faktem také je, že členové YL jsou zpravidla už natolik zkušenými muzikanty, kteří jsou schopni zahrát kdykoli, kdekoli a téměř cokoli, což je pro celkovou prezentaci projektu více než praktické. Nastávají situace, kdy přijde požadavek o okamžitou prezentaci hrajících dětí. V těchto případech jsou členové YL vždy k dispozici.

Do komorního orchestru jsou zváni také hráči všeho věku z řad široké veřejnosti. Připojit se může každý pokročilý nadšený muzikant, který má zájem i v dospělém věku hudebně růst, být součástí hudebního společenství a koncertovat.

---

⁶⁵ Viz Učení se po menších částech str. 44

2.9 Ukázka průběhu vyučovací hodiny orchestru Harmonie

Každá vyučovací hodina je trochu jiná a její průběh se přizpůsobuje aktuálním potřebám. Přesto se však lektori snaží zachovávat základní harmonogram, který napomáhá děti udržet v disciplíně a koncentraci.⁶⁶ Pro představu zde popíšu průběh jedné z vyučovacích hodin z klánovické základní školy. Jedná se o patnáctičlenný smyčcový orchestr sestavený ze středně pokročilých dětí ve věku 8-15 let. Výuka proběhla v pondělí 17. dubna 2023 v čase 15:00-17:15. Hlavní náplní hodiny byl nácvik nové skladby Georga Bizeta – Farandole.

Jakmile se v pondělí přiblíží třetí hodina odpolední, skupinka dětí z klánovické školy už netrpělivě vyčkává příchodu lektorů. Ti záhy vystupují z autobusu a míří ke škole za dětmi. V prvních pár minutách se všichni přivítají a sdělí si své radosti, starosti i to, co je nového. Po odemčení dveří se děti přezují a míří do třídy, kde připraví orchestřiště a své nástroje. Starší děti si zpravidla nástroje naladí samy, mladší vyhledají pomoc lektora či staršího spolužáka.

Ve chvíli, kdy je vše připraveno, může začít společná rozehrávka, kterou vede vždy jeden z lektorů. Dnes se rozehrávky ujal lektor houslí – Alex. V prvé řadě ještě jednou překontroluje ladění a usazení dětí (je třeba, aby každé dítě mělo kolem sebe dostatek prostoru pro tahání smyčcem – pro kontrolu lze prostor vymezit předpažením a upažením). Poté začíná rozehrávku⁶⁷, kdy předehrává krátká melodicko-rytmická cvičení, která využívají různých smyků, prstových kombinací, melodií, stupnic a akordů. Cvičení jsou z velké části obdobou například Ševčíkových technických cvičení. Děti předváděné kombinace obratem společně nebo samostatně opakují. Ostatní lektori dohlíží na průběh rozehrávky a v případě potřeby asistují, aby jednotlivá cvičení byla dětmi správně pochopena a efektivně prováděna.

Po rozehrávce si děti připraví pulty a noty, rozdělí se do sekcí dle nástrojů a pokračují ve výuce se svým lektorem. Já si v dnešní hodině do třídy vedu 5 mladých violoncellistek a mým úkolem je s nimi během 45 minut nastudovat violoncellový part Bizetovy skladby Farandole, kterou připravujeme na květnový koncert. Noty na tuto skladbičku dnes děti vidí poprvé, proto se jedná především o čtení a intonování správných tónů v pomalém tempu, sjednocení prstokladů, smyků a seznámení se s výrazným tečkovaným rytmem, který je pro skladbu charakteristický.

---

⁶⁶ Viz Rutiny str. 42

⁶⁷ Viz Rozehrávka str. 41

Po sekcích se děti opět setkají ve stejné třídě a přichází dlouho očekávaná chvíle – přestávka. Děti vybalí svačinu, mobil nebo třeba deskovou hru a tráví čas se svými kamarády podle svého. Někteří opozdilci ještě dopisují potřebné poznámky do not, jiní zase celou přestávku cvičí.

V 16:40 dirigent svolává děti ke společnému hraní. V této poslední části výuky děti fungují jako orchestr. V pomalém tempu se snaží interpretovat nově nastudovanou skladbu nebo její části. Děti poprvé slyší nové propojení hlasů a kompoziční význam jejich partu ve vztahu k celku. Nejtěžším úkolem a výzvou je pro ně pohybovat se na správných tónech ve správnou chvíli. Zkrátka neztratit oči z partu a z dirigenta. Pokud se něco hned nedaří, nevadí, vždyť od toho tu mají své kamarády a lektory, kteří je v tom nenechají. Koneckonců koncert je až za 6 týdnů.

V 17:10 společný nácvik končí a je čas balení. Žáci nejprve zabalí své nástroje a poté společnými silami uvedou třídu do původního stavu. Ve čtvrt na šest děti ze školy odchází.

Hodina orchestru dle mého pozorování splnila svůj účel. Děti se seznámily s novou skladbou, kterou v květnu zařadí do svého programu na velkém open air koncertě. Do té doby ji budou spolu s dalšími skladbami pečlivě připravovat.

2.10 Koncertní činnost

Vzbuzování veřejného povědomí a projev koncertní aktivity jsou pro získání podporovatelů a sponzorů pro neziskové organizace více než nezbytné. I proto NFH pravidelně pořádá koncerty a veřejná vystoupení pro širokou veřejnost, na kterých se představují všechna orchestrální uskupení dětí a také lektorské komorní soubory. Každoroční tradicí je Podzimní koncert, Vánoční matiné ve Švandově divadle⁶⁸, Jarní koncert v Českém muzeu hudby a open air koncert s podtitulem „Přijďte si s námi zahrát“ na Střeleckém ostrově. Uvedené koncerty mají již svoji tradici a konají se každoročně. V průběhu roku však děti vystupují na mnoha dalších akcích. Jedná se především o vystoupení na veletrzích, workshopech, dětských akcích, školních akademiích, televizních pořadech^{69,70}, sponzorských večírcích a dalších koncertech pořádaných městskými částmi Prahy.⁷¹ Nesmíme také opomenout vystoupení některých dětí na evropských projektech Sistema Europe, kterým se věnuje celá čtvrtá kapitola této práce. V roce 2023 dětské orchestry vystoupily celkem na dvaceti akcích.⁷²

Celkově lze říci, že děti mají během jednoho školního roku opravdu mnoho příležitostí si zahrát veřejně – nejméně 5krát. Každý muzikant může jen dosvědčit, že právě veřejná vystoupení jsou tím, co nás posouvá hudebně a technicky nejvíce kupředu. Četnost veřejných vystoupení také eliminuje pravděpodobnost možné trémy u dětí. Neustále mají před sebou jasný cíl v podobě dohledného koncertu. Časté koncertování je mimo jiné jedním z hlavních pilířů Abreuova vzdělávacího systému, který sám v dětství zažil a takto komentoval.

„Neustále jsme koncertovali. Koncertovali jsme, protože měl někdo narozeniny nebo prázdniny. Koncertovali jsme, protože byl pátek, a v sobotu jen pro to, že byla sobota. Až později jsem pochopil, že všechny tyto příležitosti vymýšlela moje učitelka jako způsob, kterým jsme se měli zbavit strachu z vystupování a získat potřebnou uvolněnost. Neustále jsme hráli pro sebe navzájem i pro druhé a měli jsme z toho radost.“⁷³

José Antonio Abreu

Na koncertech Harmonie hrají v orchestru s dětmi také jejich lektoři – v každé nástrojové sekci jeden. V tuto chvíli to možná působí dojmem, že lektor je tam pro to, aby zakryl případné zvukové nedokonalosti žáků. Do jisté míry můžeme považovat toto tvrzení

⁶⁸ Viz Příloha 11

⁶⁹ Viz Příloha 12

⁷⁰ Viz Příloha 13

⁷¹ Jedná se především o městské části Praha 1, Praha 5 a Praha 9, které jsou velkými sponzory NFH.

⁷² VÝROČNÍ ZPRÁVA 2023. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2024. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/wp-content/uploads/2024/03/VYROCNÍ-ZPRAVA-2023.pdf>. [cit. 2024-04-05].

⁷³ ŠUBA, Andrej. *El Sistema*. Online. In: Časopis Hudobný život. 2014, 2014(10). Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>. [cit. 2024-03-31].

za pravdivé. Ve skutečnosti na pódiu s dětmi lektoři sedí především proto, aby se děti nebály hrát a přímo v akci mohly sledovat, jak se na pódiu po vzoru lektora chovat a jak si koncert co nejvíc užít. I lehké koncertní napětí dokáže většinu dětí dostat do stavu maximální koncentrace. Snaží se kopírovat hru, pohyby i chování lektorů víc než kdy jindy. V tu chvíli se koncert stává velkou lekcí, při které si mladí muzikanti spoustu věcí uvědomí. Podobně jak se tonoucí chytají stébla, tak se všemi smysly na pódiu drží svého lektora především ty děti, které přípravu dle svého svědomí podcenily. Těchto dětí bývá zpravidla menšina. Drtivá většina mladých muzikantů své party umí z paměti, pozpátku a dokázali by je zahrát i o půlnoci.

Ve srovnání se základními uměleckými školami, kdy na koncertech a soutěžích hrají často jen ty vybrané, nešťastně řečeno - „šikovnější“ děti, v Harmonii na koncertech hrají úplně všechny děti. Z této informace se jistě všem učitelům hudby a muzikantům rodí v hlavách možná úskalí tohoto přístupu. Nicméně jedná se o jeden z hlavních prosazovaných pilířů projektu El Sistema, se kterým se musíme jako lektoři vypořádat, a i přes vlastní možný nesouhlas jej respektovat.

Z pozice lektora mohu jen potvrdit, jak moc náročné je do reprezentativních projektů zahrnout opravdu všechny děti. Často musíme vystoupit na koncertě se skupinou dětí, které na nástroj hrají třeba jen 3 měsíce. Hovoříme o přípravce. Jak už z předchozí kapitoly víme, jedná se o skupinku nejmenších dětí zpravidla ve věku 6-8 let. Jejich prvním veřejným vystoupením je prosincové Vánoční matiné ve Švandově divadle. Je to pro ně velký okamžik, který dost možná rozhodne o tom, jestli budou chtít s hraním na nástroj pokračovat. Je tedy nadmíru důležité je na toto vystoupení natěšit a náležitě připravit. Už několik týdnů před koncertem děti nadšeně plánují, v jakém vánočním kostýmu vystoupí. Na koncertě už samotný nástup maličkých andílků, sobíků a princezen vzbudí bouřlivý potlesk. Taková dávka roztomilosti totiž nezanechá chladným jediného z rodičů v publiku. Za přítomnosti nažhavených fotoaparátů a kamer dětičky s vynaložením všech svých sil a jazýčkem na triku společně zahrají smyčcem jednu až tři koledy – šikovnější použitím všech prstíků levé ruky v první poloze, ti ostatní jednoduchým doprovodem prázdných strun. Po doznění posledního tónu, který je s trochou štěstí libozvučný a zahráný ve stejný moment, odcházejí malí muzikanti z pódia odměněni bouřlivým potleskem.

Následující situace není příliš častá, ale přesto se s ní několikrát do roka v Harmonii setkáme. Mnohdy se na koncertě objeví děti, které jsme na zkouškách z důvodu nemoci nebo dovolené třeba 2 měsíce neviděli. Neočekáváme, že by se dítě mohlo zničehonic objevit. Nicméně organizační hromadné emaily přichází všem rodičům přihlášených dětí. Bohužel soudnost některých rodičů nezná mezí a svoje dítě na koncert vypraví, aniž by se

zamysleli či zajímali o to, jestli jejich ratolest vůbec tuší, co se bude na koncertě hrát a jestli skladbičky někdy vidělo a hrálo. Asi chápeme, že pojem cvičení je pro tyto rodiče až příliš abstraktní. Dítě se objeví na generalce, někdy dokonce až 10 minut před samotným začátkem koncertu, a my jako lektori jsme povinni dítě zapojit. V tuto chvíli nemůže být řeč o žádném zázračném rychlokurzu hry na smyčcový nástroj, ale o instruktážním poučení, jak na pódiu takzvaně nerušit. Toto dítko zpravidla posadíme vedle sebe dozadu a celý koncert svými posunkly jej usměřňujeme, aby nenarušilo výsledek dobré práce svých mladých kolegů, kteří na koncertních skladbičkách a detailech dřeli několikrát do týdne.

Přestože je Harmonie především orchestrálním projektem, dává příležitost také mladým sólistům. Kdokoli z řad orchestru projeví zájem si na koncertě zahrát sólově za doprovodu svých kamarádů nebo klavíru, má možnost. Každé dítě, které se dobře z vlastní iniciativy naučí libovolnou skladbu za pomoci lektorů, je podpořeno. Je jedno, zdali se jedná o jednoduchou lidovou píseň či třeba větu ze sólového instrumentálního koncertu. Na koncertech NF Harmonie také pravidelně vystupují sólisté z řad absolventů programu, kteří ve svých studiích pokračují na středních hudebních školách. Proto na koncertech můžeme v sólovém podání slyšet třeba Haydnův violoncellový koncert C dur.

2.10.1 Žádná tréma?

Nadační fond Harmonie se nadšeně prezentuje tím, že děti na koncertech nemají žádnou trému. Toto tvrzení by se však dalo vyvrátit. Děti na koncertech přece jen trochu nějakou trému mají. Jedná se však o trému, která zvyšuje koncentraci a výkon na maximum, což přispívá k celkově zdařilejšímu výkonu. Všeobecně se snažíme v dětech vyvolávat pocit, že hrát před publikem je naprosto běžná věc, a že pódium je prostor pro prezentaci svých dovedností. Není zde tedy důvod hrát hůře, než dovedeme.

Vkrádající se strach se snažíme nahradit těšením se. Je dokázané, že to, co se fyziologicky děje v lidském těle při těšení se, je dost podobné stresové reakci před vystoupením. Je za to zodpovědný dopamin, kterému se jinak říká „hormon štěstí a stresu“.⁷⁴ Člověk se může vědomě rozhodnout o tom, jestli ho stresová reakce paralyzuje anebo zmobilizuje k úspěchu. Rozhodne se tak tím, jak se ke konkrétní situaci postaví. Když na sobě zpozorujeme jakékoli známky strachu či stresu, je třeba tuto stresovou reakci uvítat jakožto hosta, který chce vlastně pomoci. Je důležité tento pocit zařadit do kategorie: „Já se těším!“.

---

⁷⁴ KONIECZNY, Tomáš. *Dopamin – za co je zodpovědný? Proč je důležitý a jak funguje?: Biography*. Online. In: Herbalus. 2023. Dostupné z: <https://www.herbalus.cz/blog/6573536-dopamin-za-co-je-zodpovedny-jak-funguje-a-jake-jsou-dusledky-jeho-nadbytku-a-nedostatku>. [cit. 2024-04-13].

2.10.2 Open air koncert „Přijďte si s námi zahrát“

Nadace během roku pořádá mnoho koncertů, avšak tím nejvýznamnějším je open air koncert na Střeleckém ostrově v Praze, který nese podtitul „Přijďte si s námi zahrát“⁷⁵. Jak už název napovídá, koncert se koná v květnu na pódiu pod širým nebem a zve všechny nadšené muzikanty z řad veřejnosti si na koncertě zahrát spolu s orchestrem Harmonie. Zájemci se mohou přihlásit na stránkách Nadačního fondu Harmonie⁷⁶, kde také obdrží potřebné informace, nahrávky a notový materiál pro domácí přípravu. Smyčcový orchestr Harmonie se zde doplněním dechových nástrojů, bicích a klavíru mění v symfonický orchestr. Na koncertě vystupují všechny orchestry Harmonie, dětský pěvecký sbor, sólisté a zvláštní hosté.

Koncert je unikátní svou otevřeností a spontánností. Na jednom pódiu se setkávají muzikanti všeho věku a hráčských úrovní od začátečníků, přes profesionály až po virtuózy jako je například houslista Josef Špaček či klavírista Ivo Kahánek. Koncert má již devítiletou tradici⁷⁷ a rozhodně si zaslouží pozornost.

2.10.3 Povinná koncertní materiální výbava lektorů

Kdo je připraven, není překvapen. Tímto heslem se lektori na koncertě řídí, aby zajistili co nejhladší průběh celé akce. V těsné zákulisní šatně či přímo na koncertě může obzvláště v dětském kolektivu dojít k mnoha náhodám i nehodám. V podstatě na každém koncertě se řeší zapomenuté noty nebo technická závada nějakého nástroje. Samozřejmostí hudební technické výbavy lektorů proto jsou kopie veškerého hraného repertoáru, náhradní struny všech velikostí, kalafuny, protiskluzové podložky pod bodec, náhradní nástroje (alespoň jedny půlové housle a cello), tužky, desky, izolepa, nůžky, kleště, spínací špendlíky, smirkový papír, hadřík i šroubovák.

2.11 Distanční výuka v době pandemie Covid-19

Pandemie koronaviru a s ní spojená opatření se především v roce 2020 výrazně dotkla nás všech. Došlo k lockdownu, kvůli kterému mimo jiné nebylo možné provádět prezenční způsob výuky. Online podoba hodin smyčcového orchestru byla velkým oříškem. Nejen, že na streamovacích platformách není možné společně hrát v reálném čase, ale není též možné podchytit ladění nástrojů. V případě školních violoncell se jednalo o závažný problém, kdy rodiče ani přes instruktáž lektora nebyli schopni si s nestabilními kolíky poradit. Nejedna struna urputné snažení rodičů naladit nástroj nepřečkala. Řešením bylo utajené rychlé osobní setkání lektora a rodiče za účelem natažení nové struny a naladění nástroje.

⁷⁵ Viz Příloha 14

⁷⁶ „Přijďte si s námi zahrát“ pro rok 2024 - <https://www.nfharmonie.cz/prijdte-si-s-nami-zahrat-2024/>

⁷⁷ K roku 2024

Děti se v době covidu scházely 3x týdně u obrazovek, kde si v šedesátiminutové lekci vždy jeden z lektorů připravil program. Hodina začala povídáním, kdy každý mohl ve stručnosti říct, co je nového. Poté následovala rozehrávka, kdy pouze lektor měl zapnutý mikrofon a děti doma samy procvičovaly zadaná cvičení. Je zajímavé, že správnost jejich provedení byla kontrolovatelná už při pouhém vizuálním spojení. Poté následoval nácvik skladby. Lektor všem zúčastněným sdílel notový materiál, vše podstatné vysvětlil a poté s vyvolanými dětmi na kouscích skladby pracoval. Každé dítě během hodiny bylo vyvoláno zpravidla 2x.

Distanční výuka však přinesla obrovský bonus v podobě individuálních lekcí. Děti, které měly zájem, mohly mít každý týden libovolný počet online individuálních lekcí zdarma. Stávalo se tedy, že nadšené děti si žádaly třeba 3 individuální hodiny týdně. Přestože šlo o distanční výuku, dařilo se dovednosti posouvat mílovými kroky kupředu.

V období lockdownu se podařilo za dodržení hygienických opatření uspořádat živě přenášený koncert v žižkovském Atriu. Dále také vznikly nahrávky složené z videí, která děti podle přesných instrukcí natočily doma. Video byla poté zpracována formou obrazové mozaiky a spojení zvuku v jeden celek.

2.12 Participace v hudebně vzdělávacím prostředí

Praha je nepochybně nejvýznamnějším českým kulturním centrem. Na její půdě se nachází nespočet velkých hudebně vzdělávacích institucí, orchestrů a každodenně zde probíhá množství koncertů a dalších kulturních akcí. Má vůbec Nadační fond Harmonie v tomto prostředí své platné místo a dává vůbec smysl projekt tohoto typu do takto hudebně hojného prostředí vnášet? Na to se pokusím odpovědět v této podkapitole.

2.12.1 Kapacita

Hudba má v českém školském systému bezpochyby své místo a rozsáhlá síť základních uměleckých škol je toho jasným důkazem. Má však opravdu každé dítě možnost se do základní umělecké školy dostat? V maloměstech zpravidla ano, nicméně v Praze často narážíme na problém, kdy z kapacitních či jiných důvodů nemohou hudební školy přijímat zdaleka všechny zájemce žádající o frekventované obory. Tito zájemci již mnohokrát našli svou šanci právě v Nadačním fondu Harmonie. Jedním z mnoha případů je příběh šestiletého chlapce, který nebyl přijat na základní uměleckou školu z důvodu údajně „nedostatku talentu“, jak bylo uvedeno v administrativním dokumentu. Tím byl zaškatulkován do skupiny „netalentovaného dítěte“ a mnozí rodiče by už dále o hudebním vzdělání svého dítěte neuvažovali. Chlapec však nastoupil do orchestru Harmonie, kde se po čase ukázalo, že má absolutní sluch a svými schopnostmi dalece převyšuje své vrstevníky.

Kapacity Nadačního fondu Harmonie nejsou nevyčerpatelné, jsou však připravené reagovat na aktuální poptávku. V letošním školním roce (2023/2024) je v orchestrech Harmonie evidováno kolem sta dětí. Číslo zdaleka nedosahuje takového formátu, co v Jižní Americe, nicméně se jedná o počet, který je možné v aktuálním personálním obsazení uřídit v maximální umělecké kvalitě a pod celkovou kontrolou.

2.12.2 Skupinová výuka a její možná úskalí

Kolektivní výuka hry na hudební nástroje není v Čechách zcela běžnou praxí a často je stavěna do jakéhosi stínu výuky individuální. Celkový přístup společnosti ke kolektivní instrumentální výuce je spíše nedůvěřivý až negativní. Důvodů může být hned několik. Může se zdát, že tato výuka postrádá v dnešní době tak prosazovaný individuální přístup. Dále to, že šikovnější mohou být taženi dolů méně šikovnými. Nabízí se zde tedy dojem, že dochází k zahazování talentů, jejichž umělecký růst je brzděn kolektivními vlivy.

Málokdo si však uvědomuje, že některé momenty každodenního života jsou podobné situacím skupinové výuky. Jsme lidé žijící v komunitách a vždy na nás má vliv prostředí,

životní podmínky a lidé kolem nás. Máme kolem sebe lidi a situace, na které musíme reagovat a respektovat je. Nepřijde nám nijak neobvyklé nebo zvláštní čekat v dopravní zácpě nebo u pokladny v obchodě. Pustit sednout nemocné či staré v tramvaji považujeme za slušnost. V rodinách se fyzická náročnost společného výletu zpravidla určuje podle nejslabšího člena. Je tím snad zmařen potenciál statnějších členů rodiny? Zkrátka v životě vždy bude docházet k tomu, že v jakémkoli smyslu pomalejší lidé budou „zpomalovat“ ty rychlejší. Proč nám tedy přijde přístup společné instrumentální výuky tak neefektivní až obtěžující, když respektovat lidi okolo nás je přece běžné a morálně správné?

Dalším argumentem nepraktičnosti společné výuky nástrojů je prokazatelně také to, že během společných zkoušek orchestru některé nástrojové skupiny musí čekat, než dirigent s jinou skupinou nástrojů samostatně vyladí problematickou pasáž. Uvědomme si však, že přesně tak to chodí i v profesionálních orchestrech. Například hráč na bicí nástroje vždy bude muset čekat, než skupina houslí na zkoušce interpretuje dirigentovu představu třeba až naponěkolikáté. V případě profesionálů je zdržování ostatních minimální. V dětském orchestru je třeba, aby ho schopný dirigent eliminoval na únosnou rovinu pro všechny zúčastněné.

Můžeme se taky zamyslet nad tím, jestli taková běžná kolektivní výuka matematiky na základní škole zabraňuje malému géniovi stát se slavným matematikem. Všichni tušíme, že to překážkou není. Vzdělávací orgány se logicky vždy budou řídit potřebami průměru a většiny. Je to vlastně jediný způsob, jak udržet systém v chodu. Slabší jedinec bude tažen kolektivem a extrémně talentované pilné dítě si vždy svou progresivnější cestu najde. Obětuje svůj čas a všechny prostředky k tomu, aby se k informacím dostalo a svého snu dosáhlo. Stejně tak kolektivní výuka houslí nikomu nezabraňuje později rozjet profesionální hráčskou kariéru. Ano, cesta k takovému úspěchu je dlouhá a vyžaduje extrémní nasazení, talent, tvrdou práci a trochu štěstí. Je nutné, aby každý takto odhodlaný jedinec sám vyhledával další pedagogy a příležitosti pro osobní posun. Několik mladých muzikantů, kteří prošli NFH, pokračuje ve svých studiích na konzervatořích a někteří jsou již zaměstnanci profesionálních symfonických orchestrů.

2.12.3 Prokazatelné výhody ZUŠ

Bezesporu velkou předností základních uměleckých škol je jejich prokazatelná personální i materiální zajištěnost. Díky financování ze státního sektoru mohou základní umělecké školy nabízet širokou škálu služeb a zázemí za akceptovatelných finančních podmínek pro rodiče dětí. Kromě 45 minut individuální výuky má žák nárok na hodiny hudební nauky a komorní hry. Zpravidla je k dispozici korepetitor, koncertní sál pro vystoupení žáků, možnost účasti na soutěžích apod. V závislosti na vybavenosti dané

školy jsou k dispozici nástroje všech potřebných velikostí s příslušenstvím a notové materiály.

Výhody rozrostlé sítě ZUŠ mohou pocítovat také absolventi konzervatoří a akademií. Díky nim mají možnost pracovního uplatnění v oboru, které finančně zajistí jejich důstojné vyžití.

2.12.4 Vše je v rukou učitele a žáka

Všeobecně je individuální výuka ve společnosti prezentována a vnímána jako rychlejší a celkově lepší. Logicky to samozřejmě dává smysl, ale zapomíná se na to, že pokud student a učitel nebudou mít stejné nasazení, stejně to nebude fungovat. Důležitá je plná angažovanost a tah na bránu obou účastníků.

Z mého pohledu nelze přímo soudit, zdali je pro dítě prospěšnější individuální výuka na ZUŠ nebo kombinovaná v NFH. Nejdůležitější je, kdo je učitelem. Stejně jako v ostatních oborech i zde záleží na konkrétních lidech.

Bohužel nejen moje zkušenost s některými učiteli na ZUŠ je spíše negativní. Často se setkávám s vyhořelými muzikantskými dušemi a z dlouholetého pozorování této situace se obávám, že se jedná o vysoké procento. Ráda bych se však pletla. Opačným extrémem jsou přehnaně ambiciózní učitelé, kteří jsou schopni pro získání vlastního uznání dítě sedřít praktikováním psychického nátlaku a toxické výuky.

Rozhodně se dá konstatovat, že pokud dítě v ZUŠ nebo kdekoli jinde narazí na kvalitního učitele, nemůže si pro svůj celkový rozvoj nic lepšího přát a lze hovořit o štěstí.

2.12.5 Bezbariérový přístup a exkluzivita projektu

Na mnoha zážitkových portálech si v dnešní době můžete vyzkoušet vlastně cokoli – od jízdy v závodním autě, skoku padákem až po plavání se žraloky. Můžete navštěvovat koncerty klasické hudby, ale nikde vám ani vašim dětem není k dispozici bezplatná nezávazná zkouška hry na smyčcový nástroj. Nikdo vám do rukou jen tak nepůjčí půlové housličky. Projekt NFH sám přichází mezi děti a rodiče a dává příležitost se v první fázi s nástroji seznámit. Druhou fází je zkušební zapojení do výuky, které není podmíněno žádnou smlouvou ani příslibem. Kdokoli tedy může kdykoli přijít i odejít. V případě, že se zájemce dostane do třetí fáze, kdy se rozhodne v projektu setrvat a vzdělávat, teprve zde začíná ta skutečná práce.

2.12.6 Minimální nároky na rodiče dětí

O nulové finanční náročnosti pro rodiče jsem se zmínila již v podkapitole „Bezplatná výuka“ (str. 13). Nyní upozorním na další benefity.

Nadace dětem půjčuje nástroje, které si děti v případě zájmu mohou uskladnit ve škole. Tento benefit uvítají především violoncellisté.⁷⁸

Není nutné, aby rodiče s dětmi doma cvičili. V orchestru se děti učí samostatnosti, a tudíž by si i doma měly samy poradit.

Dítě má kroužek přímo ve své základní škole, není tedy třeba nikam dojíždět ani ho kamkoli vozit.⁷⁹ Lektor děti vyzvedává z družiny a po výuce předává rodičům nebo je dle domluvy propustí samostatně domů.

Jakákoli podpora ze strany rodičů, je pro NFH velkou pomocí, nicméně není nezbytná.

2.12.7 Idealizace muzikantského života

Nadační fond Harmonie přináší mezi děti hudbu v té nejčistší formě. Hudební umění je prezentováno jako něco, co má člověka bavit, naplňovat a rozvíjet. Nejsou zde vyvíjeny nezdravé urputné tlaky pro získání maximální technické hráčské dokonalosti. Navzdory tomu se však děti učí rychle a k ideální technice se přibližují mílovými kroky díky tomu, že samy opravdu chtějí. Nadace vytváří bezpečné tvůrčí prostředí, které se snaží bojovat proti toxicitě, jež se často v hudebně vzdělávacích institucích nachází.

Spousta dětí NFH je pro hudbu nadšená a chce po základní škole pokračovat ve studiích na konzervatoři. Netuší však, co takové studium hudby obnáší, a jak těžká je cesta ke skutečné profesionalitě. Těmto dětem nic nerozmlouváme, jen se snažíme představit úskalí reality profesního muzikantského světa. V případě, že je dítě nadále odhodlané, pomůžeme se zajištěním vhodné formy individuální výuky (mimo nadaci), která nastolí tvrdý režim prověřující celkovou schopnost a odolnost dítěte pro případné studium na konzervatoři. V případě, že v tomto testu obstojí, je úkolem individuálních lekcí ho k přijímacím zkouškám připravit.

Každé dítě, kterému se podaří uchytit v profesní muzikantské hudební sféře či vyhrát soutěž, je pro nadaci velkým úspěchem a skvělou vizitkou. Neméně významnou radostí jsou však drobné dílčí osobní úspěchy všech dětí, kterým se daří posouvat své hranice a limity. Tyto

⁷⁸ Díky nastavenému systému výuky v podstatě není nutné, aby děti doma cvičily. Viz Rozehrávka str. 41

⁷⁹ Platí pouze v případě, že dítě navštěvuje Základní školu Klánovice nebo Základní školu Barrandov.

drobnosti sice nejsou na veřejnosti tolik vidět, ale můžou mít větší skutečnou hodnotu než kdejaký médii prezentovaný a diplomy podložený úspěch.

2.12.8 „Kam dál?“ aneb vize pro budoucnost

Za dobu své existence se Nadačnímu fondu Harmonie podařilo překonat mnoho významných milníků a dosáhnout nemalých výsledků. Existují však jisté cíle a vize, které by v budoucnu mohly posunout projekt kupředu.

Velkým kvalitativním posunem by byla trvalá možnost poskytování individuálních lekcí dětem, které by projevily vážný zájem. Individuální lekce v rámci nadace probíhaly již v období lockdownu a konají se také jako příprava dětí vybraných do mezinárodních projektů. Vždy se v kombinaci s intenzivními zkouškami orchestru projevily jako mimořádně přínosné. Další individuální hodiny se konají pouze po osobní domluvě rodičů s lektorem, kdy rodiče lekce plně financují. V opačném případě jsou lekce dobrovolnickou činností lektora, nicméně tento stav není z existenčních důvodů trvale udržitelný. Proto by bylo velkým posunem financování lektorů pro individuální lekce v rámci nadace, což by vyžadovalo velké změny v celkovém rozpočtu.

Měsíční náklad na vzdělání jednoho dítěte vyjde nadaci na 2000 Kč.⁸⁰ Vzhledem k této finanční náročnosti udržet nadaci v chodu, je potřeba neustále získávat nové sponzory. Velkou pomocí by bylo získání pravidelné podpory ze státních zdrojů.

V současné době se pracuje na navázání spolupráce se základními uměleckými školami, které by mohly projekt NFH zavádět společně se svým stávajícím programem. Základní umělecké školy mají vše, co je pro takovou spolupráci potřeba – učitele, prostory, a především finanční podporu státu. Program založený na principu jeden učitel na jednoho žáka je sice velice účinný, ale z určitého hlediska může být limitující ve smyslu předat hudbu dál mezi co nejvíce dětí. Metodika El Sistema je v České republice díky NFH, který se o ní rád podělí.⁸¹

Pokud se bude Nadačnímu fondu Harmonie nadále dařit rozvíjet v dětech povědomí o síle hudby a kulturním dědictví obecně, a dostat je od obrazovek k nástrojům, bude mise splněna.

---

⁸⁰ Nadační fond Harmonie. In: *Nadační fond Harmonie* [online]. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/nadacni-fond-harmonie/>. [cit. 2024-03-29]

⁸¹ VYROČNÍ ZPRÁVA 2023. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2024. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/wp-content/uploads/2024/03/VYROCNI-ZPRAVA-2023.pdf>. [cit. 2024-04-05].

3 Mé působení v Nadačním fondu Harmonie

V Nadačním fondu Harmonie jsem pracovala v letech 2020-2023. Bylo to pro mě první setkání s hromadnou výukou smyčcových nástrojů. Jakožto ryzí odchovanec a zastánce individuální instrumentální výuky jsem byla zvědavá a popravdě i trochu skeptická k tomu, jak bude tento alternativní styl výuky fungovat, a jaké bude mít výsledky. Již v prvních týdnech jsem však byla mile překvapena, co všechno děti dokážou a s jakým nasazením se pouštějí do nových výzev. Nešlo si nevšimnout jejich rychlého pokroku. Ty děti, co opravdu chtějí a pracují na sobě, dosahují velkých věcí. Navzdory kolektivu orchestru má každé dítě své unikátní místo, dovednosti odkoukává od starších a zároveň přináší svoji nezaměnitelnou individualitu do kolektivu.

V loňském roce jsem měla příležitost doprovázet děti na mezinárodních projektech Sistema Europe. Tyto akce pro mě byly velkým zážitkem a pedagogickou zkušeností, ze které budu dlouho čerpat.⁸²

Po dobu svého působení v nadaci jsem cítila, že dělám něco, co opravdu dává smysl. Práce s dětmi nebyla vždy jednoduchá a vzhledem k mé povaze, která nemá ve zvyku dělat věci napůl, vyžadovala extrémní nasazení a energii. Věřím, že energie, kterou jsme dětem spolu s ostatními lektory dali, se neztratí. Snaha veškerou negaci překonat pozitivismem, který jsem se snažila při výuce aplikovat, se pak začal promítat i do mého osobního života a fráze užívané na děti jsem pak podvědomě začala říkat i sobě, což mi pomohlo v překonání mnoha dílčích osobních protivenství.

3.1 Vlivy narušující průběh výuky

Pravděpodobně každý si umíme představit, jak by měl vypadat jakýsi „ideální“ průběh vyučovací hodiny či zkoušky orchestru. Nadšený učitel předává své znalosti informacektivým žákům, kteří bedlivě naslouchají, nevyrušují, jen se zvědavě doptávají a posouvají své dovednosti. V případě orchestru se místností linou libozvučné souzvuky podtržené úsměvy na rtech a uvolněnými pohyby při hře všech zúčastněných dětí. Asi tušíme, že se nejedná o každodenní chléb. Realita dokáže v pár vteřinách zbořit naše představy a očekávání o bezchybně fungujícím tělese.

Co brání zdánlivě ideálnímu fungování výuky?

Nejen v hodinách hudebních oborů si jako pedagogové často klademe otázky, proč se děti v našich hodinách i mimo ně chovají právě tak, jak se chovají. Nad tímto tématem se

---

⁸² Viz Evropské projekty Sistema Europe roku 2022 str. 52

zamýšlíme především v situacích, kdy chování dítěte nějakým způsobem omezuje či narušuje výukový proces ve třídě. V hromadné výuce je tento bod více než zásadní, protože dlouhodobé nevhodné chování jednotlivce nebo skupiny dokáže zbořit veškeré společné snažení o co nejlepší výsledek. Proto se v této kapitole krátce zamyslím nad tím, jaké faktory mohou nevhodné chování dětí způsobovat. Toto zjištění může mnoha pedagogům pomoci porozumět pocitům dítěte, řešit je, a ještě lépe těmto situacím předcházet. Všechny uvedené příklady jsou pravdivým odrazem ze zkoušek orchestru Harmonie.

3.2 Možné příčiny problematického chování ve výuce

3.2.1 Únava

Zájmové kroužky jako hodiny hudby se ve většině případů odehrávají v odpoledních a podvečerních hodinách. Děti v tuto dobu už mají často za sebou náročný den ve škole. Napsaly už třeba několik testů, esejí, koncentrovaly se několik hodin a naběhaly kilometry na hřišti. Po obědě spěchaly do dramatického kroužku a pak do florbalu. Budou se ještě po tom všem schopné a ochotné soustředit dvě a čtvrt hodiny na hraní v orchestru? Každý rodič by měl tedy zvážit angažovanost svého dítěte v zájmových aktivitách. Přehršel těchto aktivit nepřinese užitek na žádné straně. Nemůžeme se tedy zlobit na prokazatelně unavené dítě. V orchestru jej nestavíme do role „tahouna“, ale intuitivně řadíme pouze do situací, které je schopné i v tomto stavu zvládat a mít ze sebe i z kroužku kladný pocit.

3.2.2 Nuda

Dítě často vyrušuje, protože se nudí. Tento jev je poměrně častý a jeho prevence je výzvou pro všechny učitele napříč obory. V hodinách orchestru jsou děti nekoncentrované a mohou se nudit hned z několika důvodů. Nejčastěji se děti takzvaně nudí u pomalých skladeb či nácvičku v pomalém tempu. Tyto skladby považují za nezáživné a v jejich očích „příliš snadné a nudné“. Přitom však všichni tušíme, že opovrhující nadhled dětí se často neztotožňuje s kvalitou jejich provedení. Tyto svoje (ne)kvality, především zvukové, děti ještě neumí ze své pozice samy plně rozpoznat. Toto je jen jeden z mnoha příkladů, kdy se děti v hodině orchestru mohou nudit. Řešením je děti pořád dokola zaměstnávat, hledat stále nové výzvy, které nenechají dítě v prostoji přemýšlet nad tím, co by mohlo být nudné. Důležité je v nich vzbudit nadšení a touhu něco dělat. Stále je zocelovat v hledání kvality a koncentrace, po které potom může přijít zasloužený odpočinek – přestávka. Když dítě není ze svého aktuálního či trvalého rozpoložení schopné se soustředit na kvalitu, často ho dále posune kvantita, či jen samotné pozorování aktivního pozitivního a věcného učitele.

3.2.3 Nedostatečná angažovanost/výzva

Toto téma přímo souvisí s výše probíraným tématem nudy. Hraje zde roli motivace, která dostatečně neangažovanému dítěti chybí. Úkolem dobrého učitele je rozpoznat hranu obtížnosti zadané skladby, která má žáka posunout, dostatečně namotivovat, potrápit, ale zároveň úplně nesrazit k zemi. V orchestru je hledání vhodného repertoáru mnohem těžší vzhledem k rozmanitému složení dětí v kolektivu.⁸³

3.2.4 Nemoc

Děti často chodí do kroužků nemocné. Dovídáme se, že kvůli nemoci nešly dopoledne do školy, ale odpolední hodinu violoncella si přece nemohly nechat ujít. Tato skutečnost na jednu stranu potěší, na druhou stranu také vzbudí sevřený pocit z toho, že kvůli jednomu nemocnému dítěti ve třídě dojde třeba k zneschopnění deseti dalších dětí a učitele na několik dní. Navíc hodina s nemocným dítětem většinou postrádá svoji efektivitu. V případě orchestru často dítě celou hodinu odpočívá v koutě s hlavou položenou na lavici a poslouchá hudební výtvoř svých kolegů. Léčivou schopnost však mohou mít přestávky, kdy viditelné symptomy nemoci zmizí, dítě zázračně ožije a vydává hlasité zvuky si hraje s kamarády na honěnou. Zvonek oznamující pokračování hodiny jako by však znovu přivolal všechny nemoci světa a dítě se dostane opět do stavu hráčské neschopnosti. V tuto chvíli je na učiteli hudby, aby se stal pediatrem, či dokonce alergologem, aby odhalil pravou diagnózu či nesnášenlivost vůči vnějším hudebním faktorům. Tento skutečný příběh berme spíše s humorem. Nemoci u dětí není nikdy radno podceňovat a brát na lehkou váhu.

3.2.5 Smutek

Děti jsou studnicemi emocí. Ve svých malých organismech často uchovávají tolik dojmů, že si s nimi neví rady. Může se stát, že jsou smutné nebo se dokonce v hodině rozbřečí. Tato situace dokáže zneklidnit nejednoho učitele a v případě kolektivní výuky také ostatní děti. Stejně jako smích, je mezi lidmi nakažlivý také pláč. Dítě začne brečet třeba jen proto, že vidí brečet svého kamaráda. Ze třídy se v tu ránu stane slzavé údolí. Nikdo neví, co se vlastně stalo, ale jedná se o velmi nekomfortní moment pro všechny zúčastněné. V tuto chvíli není vhodné se přede všemi vyptávat, co je příčinou, ale vše rozebrat v soukromí, kde bude mít dítě pocit důvěry a bezpečí. Situaci může vyřešit v případě orchestru Harmonie druhý lektor, který se truchlících dětí ujme mimo třídu. V případě že je lektor sám, nechá tyto děti třeba chvíli odpočívat v ústraní třídy. Snaží se chovat empaticky, pozitivně a nadějeplně. Rozhodně se nevyplácí tyto pocity dětí znevažovat a už vůbec ne dítě zesměšňovat. Třeba se zrovna na povrch vyplavuje dlouho skryté bolavé místo, které třeba vůbec nemusí souviset s výukou nebo pochybením učitele. Často děti bývají v hodinách smutné, že jim něco nejde. V těchto

---

⁸³ Viz Vhodný repertoár str. 43

chvilkách je znovu potřeba je podpořit a znovu se myslí navracet k věcem, které jim jdou a po drobných krůčcích směřovat k nové výzvě.⁸⁴

3.2.6 Nadšení

Možná bychom to ani neřekli, ale častými narušovateli výuky jsou také nadšené přemotivované děti. Samozřejmě, že se jedná o ten příjemnější typ narušovatelů, které lze daleko snadněji usměrnit. V hodině orchestru se nadšení projevuje i tak, že děti bez vyžádání pořád trénují a přehrávají svůj part. Všichni tušíme, že na to v daný okamžik nemusí být ostatní muzikanti zvědaví a může to značně narušit celkovou disciplínu ve třídě a tím zpomalit proces společného zkoušení. Při napomenutí mnohé děti netuší, co dělají špatně, když se přece, jak říkají, soustředí na aktuální věc. Důležité je v představě dětí jasně vymezit cíl a smysl společného zkoušení. Vysvětlit, že prostor pro individuální přípravu není ve volném taktu skladby ani vteřinu po jejím dohrání, ale doma nebo o pauze.

3.2.7 Sdílení

Sdílení, přestože může hodinu narušovat, je velmi pozitivním jevem. Je projevem žákovy důvěry k nám učitelům a k prostředí, kde hodina probíhá. Ve výuce hudebních nástrojů dochází nejen k předávání cenných technických rad, ale také k budování přátelských vztahů, které jsou neustále rozvíjeny vzájemným sdílením. Díky sociálnímu kontextu dokáže lektor lépe porozumět konkrétním individualitám žáků. Proto se vyplatí oželeť nějakou tu minutku na úkor dalšího pokusu o trénink nevydařené stupnice a věnovat ji vzájemnému sdílení. Vztahově stmelený orchestrální kolektiv bude totiž daleko sehraňější než anonymní skupina.

---

⁸⁴ Viz Přicházíme na to, co už umíme str. 40

3.2.8 Zvědavost

Zvědavé děti jsou dalším úkazem pozitivně vyrušujících žáků. Často netrpělivě skáčou učiteli svými dotazy do řeči, přestože by odpověď na svou otázku obdrželi třeba již během následujících pěti vteřin učitelova výkladu. Skvělou prevencí a radou mi byla jedna z nástěnek v jedné ze tříd mezinárodní základní školy, po jejímž přečtení může žák bezpečně zvážit, zdali je jeho dotaz či komentář adekvátní.⁸⁵

3.2.9 Prostě děti

Po dětech nemůžeme chtít, aby se chovaly jako malí dospělí. Mozek dítěte je ovlivňován spoustou vlivů, není ještě zcela vyvinutý a je přehlcený různými podněty. Dítě není vývojově schopno zpracovat danou situaci jako dospělý člověk. Volá po pozornosti, aby se mohlo cítit v bezpečí, což většině dospělých může připadat mnohdy až nesnesitelně otravné. Děti jsou často odrazem nevhodného chování dospělých. Pro příklad z hudebního prostředí nemusíme chodit daleko. Když se podíváme do mnoha profesionálních hudebních kolektivů, setkáme se s osobnostmi jejich členů, kteří během zkoušek vyrušují. Ze své letité praxe mají zřejmě dojem jakéhosi privilegia vše okomentovat, ke všemu se i často dost nemístně vyjádřit. Tyto vteřiny kolektivního orchestrálního šumu se mohou měnit v minuty zmařeného zkušebního času a rozladěnou náladu kolegů, kteří jsou nuceni být toho svědky. Můžeme se tedy na děti hněvat pro jejich občasné slabší chvílky v hodinách orchestru, když se občas my dospělí

⁸⁵ Mysli, než promluvíš: 1. Je to pravda? 2. Je to užitečné? 3. Je to inspirativní? 4. Je to nutné? 5. Je to milé?

sami neumíme chovat vhodně? Šli jsme vždy do práce na 100 procent připravení? Dali jsme přípravám vždy maximum úsilí, abychom na zkouškách nezdržovali sebe i své okolí? Byly všechny naše dotazy, komentáře a vtipy vždy nezbytně nutné a prospěšné? Byli jsme vždy plně koncentrováni? Odpovědět si můžeme každý sám. Všichni máme však jedno společné – jsme pouze lidé, všichni chybujeme. Nejlepší cestou je jít dětem dobrým příkladem, a to nejen jako učitel a hráč, ale především jako dobrý člověk.

Závěrem je dobré si položit otázku, zdali chování žáků v našich hodinách je skutečně tak špatné. Není to jen odraz našeho vlastního rozpoložení či předsudku? Tak či onak jsou zlobiví a méně talentovaní žáci naším posláním a výzvou. Kdo jiný by je měl nasměrovat na lepší cestu než rodič a učitel.

3.3 Praktické metody při práci s dětmi v orchestru

Tato kapitola byla vytvořena na základě poznámek, které jsem si vedla během svého tříletého pedagogického působení v Nadačním fondu Harmonie. Uvádím zde lektorské tipy, které jsem sama aplikovala nebo vyzorovala u svých zkušených kolegů lektorů. Tyto tipy na dětský orchestrální kolektiv fungovaly a napomáhaly k dosažení zdárného uměleckého výsledku a zachování kultivované atmosféry.

Následující výčet tipů nemá být ryzí metodikou, jak vyučovat hru na smyčcový nástroj, nýbrž inspirativním materiálem pro zvládnutí kolektivní výuky smyčcových nástrojů. Tyto postřehy se týkají jak technických hráčských záležitostí, tak kázeňsky nápomocných instrukcí.

3 pozice držení nástroje

Od začátku je důležité klást důraz na správný způsob držení nástroje. V hodině orchestru u menších dětí pomůže všeobecné disciplíně vědomé praktikování třech pozic držení nástroje.

- Pozice 1 = Odpočinková pozice – žák sedí pohodlně na židli s houslemi i smyčcem položenými na klíně.⁸⁶
- Pozice 2 = Aktivní pozice – žáci mají připravené housle pod bradou a vyčkávají na další pokyny, smyčec však setrvává v klidu dole.
- Pozice 3 = Připravení ke hře – do pozice 3 se děti uchylují ve chvíli, kdy dirigent zvedne ruce nahoru. Děti mají housle pod bradou, připravenou levou ruku a smyčec na struně.

Pozice se praktikují především proto, aby aktivní děti neplývaly koncentrací a energií při neustálém držení nástroje pod bradou v době, kdy se ještě nehraje. Naopak děti, které jsou věčně nepřipravené, nezdržovaly ostatní. Zkrátka musí být v kolektivu jasné, kdy se odpočívá, kdy se připravuje a kdy už se začíná hrát. Střídání jednotlivých pozic by všem dětem neměly trvat déle než jednotky vteřin.⁸⁷

---

⁸⁶ V případě violoncella či jiného většího nástroje nedáváme nástroj na klín, ale jednoduše jej opíráme o zem.

⁸⁷ VERHAGEN, Franka a DAVIS ALVAREZ, Ron. In: *Dream Orchestra*. 1:1. Gothenburg, Sweden: B4PRESS, 2021, s. 25. ISBN 978-91-527-0564-3.

Získání pozornosti, utišení kolektivu

Získat si pozornost u hlučícího kolektivu není vždy legrace. Lektor či dirigent by to měl zvládat bez křiku či hlasitého „šššššššš“. V ideálním případě by měl vyučující dosáhnout pozornosti už jen svou osobností, přítomností a pohledem v úhlu 180 stupňů, který by se měl potkat s pohledem každého jedince v orchestru.⁸⁸ V dětském kolektivu je však získání pozornosti daleko obtížnější než u dospělých, a proto se využívají různé techniky a hry pro utišení. Níže uvádím některé možnosti aktivit, se kterými jsem se setkala. Se všemi následujícími praktikami musí být děti předem obeznámeny a vycvičeny je používat.

- Zvednutá ruka

V orchestru Harmonie spolehlivě funguje zvedání rukou. Ve chvíli, kdy lektor zvedne ruku, každý, kdo to zpozoruje, zvedne ruku také a přestane mluvit. Po pár vteřinách se objeví les rukou a poslední jedinci, kteří neregistrují přítomnost lektora, se stávají terčem pohledu všech již zpozornělých, což vede k následnému utišení všech.

- Tleskání

Další možností je praktikování rytmického tleskání. Lektor nebo dirigent zatleská jednoduchý předem známý rytmus. První zpozornělé děti po něm okamžitě opakují. Lektor rytmus znovu opakuje a tím upoutá pozornost dalších dětí. Hlasitost tleskání se po chvíli zvyšuje a jako lavina s sebou strhne celý kolektiv, který se snaží udržet rytmický krok s davem. Zvuk tleskání po chvíli zcela vypudí rušivý šum. Když lektor zpozoruje zúčastněnost všech, přestane tleskat a v místnosti nastane žádané ticho.

- Rytmická slovní spojení

S touto technikou jsem se setkala na projektu SEYO, kdy v orchestru sedělo 150 mladých muzikantů. Dirigent Ron Davis Alvarez⁸⁹ si pohrával se slovním spojením SEYO Europe. Na samém začátku soustředění studentům vysvětlil, že pokaždé, když řekne „SEYO“, oni řeknou „EUROPE“ a obráceně. V případě potřeby získání pozornosti do mikrofonu klidným hlasem přednesl s jistým rytmickým plánem a drobnými obměnami zmíněné spojení. Děti se postupně přidávaly a navazovaly.⁹⁰

---

⁸⁸ Bruno Campo. Manual and guide for teachers and conductors Harmonie Foundation Prague: Sistema Inspired – Strings program. Praha, 2018

⁸⁹ Ron Davis Alvarez – dirigent a umělecký vedoucí *Dream Orchestra* (hlavní projekt El Sistemy ve švédsku),

⁹⁰ Aktivita probíhala v anglickém jazyce. Rytmizace slabik tedy vycházela z pravidel anglické výslovnosti.

<p>Ron:</p> <p>SE - YO</p>	<p>Studenti:</p> <p>EU - ROPE</p>
 <p>SE-YO SE-YO</p>	 <p>EUROPE EUROPE</p>
 <p>EUU-ROPE</p>	 <p>SEE - YO</p>

Příprava nadevše

K eliminaci zbytečného množství neúspěšných pokusů často pomůže důkladná příprava před hraním, ke které se snažíme děti vést už od přípravky. Roli často mohou hrát technické záležitosti jako vhodná velikost bodce, nastavení pavouka, ladění nástroje, nakalafunování smyčce, připravené srovnané noty, dostatek prostoru pro tahání smyčcem. Dalším krokem je vlastní vědomí o tom, co se hraje a jak se to hraje. V další fázi jsou to dostatečně dopředu připravené prsty levé ruky a smyčec u struny ve chvíli, kdy dirigent zvedne ruce. Když jsou všechny děti takto připraveny, je šance, že se podaří skladbu úspěšně začít hned napoprvé.

Společně začít i skončit

Začátek a konec skladby jsou z pozice posluchače těmi nejdůležitějšími částmi. Důležité je tedy nepodcenit jejich nácvik. Na zkouškách netolerujeme jak nepřipravené děti na začátku skladby, tak přeznívajícím či dříve končícím jedincem na posledním tónu.

Třídní pravidla

Pro hladší průběh vyučovací hodiny můžeme na začátku školního roku vytvořit třídní pravidla. Mezi ně můžeme zařadit body, které specifikují například vstup do místnosti, tiché a rychlé vybalení nástrojů, hraní či mluvení pouze v případě oslovení lektorem, zvednutí ruky v případě vhodné poznámky či dotazu, respektující přístup k ostatním, maximální osobní snaha o práci na hranici svých možností apod.

Přicházíme na to, co už umíme

Všechny nové dovednosti se snažíme získávat a stavět na kvalitních základech, které už ovládneme. Takový základ může být už jen správné sezení či hezký zvuk při hraní prázdných strun. Neustále je třeba dětem připomínat, co už dovedeme a ptát se jich na otázky, na které budou znát odpověď. Otázky pro nejmladší děti mohou být úplně jednoduché ve stylu:

„Kolik tónů jsem zahrál?“, „Bylo to rychle nebo pomalu?“, „Nahlas nebo potichu?“, „Vesele či smutně?“, apod.

Při práci se staršími dětmi nebo se sebou samými se snažíme na základě předchozích zkušeností ovlivnit chod následujících situací. Učíme se přemýšlet, jak maximálně využít své aktuální schopnosti pro získání těch dalších. Tímto způsobem je možné stavět techniku hry až do profesionální roviny.

Identifikace stejných míst a jejich společný nácvik

Během skupinové práce je důležité, aby byli neustále angažováni všichni účastníci. Není tedy na zkoušce dětského orchestru žádoucí pracovat delší dobu s jednotlivými nástrojovými skupinami zvlášť, zatímco jiné skupiny se v ten okamžik mohou nudit a vyrušovat. Pro maximální využití času a energie cvičíme části skladeb, které máme všichni společné. Pojícím prvkem, na kterém můžeme pracovat všichni dohromady, nemusí být vždy jen stejné noty. Hledáme podobnosti například v rytmu, smycích, dynamice.

Rozehrávka

Kvalitní rozehrávka je pravděpodobně nejdůležitějším momentem z celé zkoušky orchestru a probíhá pravidelně na začátku každé hodiny. Jedná se o moment, ve kterém dojde nejen k rozehrání, ale především k získání pozornosti a potřebné koncentrace pro společný nácvik.

Rozehrávka trvá zpravidla 20 minut a vždy je vedena jedním z lektorů. Ostatní lektoři se pohybují v prostoru mezi dětmi a asistují. Řídící lektor v předem určeném rytmickém pořádku (nejčastěji v 4/4 taktu) předvádí cvičení, která jsou dětmi ihned po zaznění opakována. Je důležité, aby děti svým opakováním na lektora opravdu okamžitě navazovaly. Je to jediný způsob, jak přimět děti soustředit se v právě probíhajícím čase, začít společně a tím nepřerušit tok koncentrace a cvičení. Je tedy nutné, aby děti byly připraveny začít už ke konci lektorova provedení (byly v pozici 3, viz 3 pozice držení nástroje). Proud hudby by neměl být přerušen ani lektorovým vysvětlováním. Vše by mělo být pochopitelné z názorné ukázky a doplněné případným rychlým komentářem za chodu. Taktikou je postupovat od nejjednoduššího k nejtěžšímu, což už vyžaduje jistou praxi lektora – v pár sekundách systematicky promýšlet další průběh.

Rozehrávka zpravidla začíná jednoduchými kombinacemi prázdných strun, pro připomenutí základních návyků a získání zvuku. Později se přidávají prsty levé ruky a cvičení se postupně komplikují. Jednotlivá cvičení jsou několikrát opakována. Při rozehrávce je možné nacvičit maximální množství techniky s maximální skupinou lidí v co nejkratším čase. Trénují se zde stupnice, technická cvičení i kousky studovaných skladeb. Vše je hráno z paměti –

nápodobou. Děti tak nemusí luštit složitě zapsaná rytmická a melodická cvičení z not. Vše je lektorem naservírováno k okamžitému provedení.

Díky rozehrávkám a celkově nastavenému vzdělávacímu systému v NFH není nutné, aby děti doma cvičily. Stačí, když se aktivně účastní hodin orchestru, čímž mají pravidelný kontakt s nástrojem pod dohledem lektorů. Je lepší poctivé uvědomělé cvičení s lektory 3x týdně v hodinách než samostatné bezmyšlenkovité domácí cvičení, jehož následky se pak opravují celou další vyučovací hodinu.

Rutiny

Děti milují rutiny a přesný řád. Proto se snažíme v hodinách udržovat vždy podobný plán aktivit a času. Děti tak přesně vědí, co je čeká a co se od nich v danou chvíli očekává. Mezi takové rutiny může patřit např. vyzouvání v šatně, kultivovaný přesun do třídy, nachystání společného i vlastního hracího prostoru, ladění nástroje, rozehrávka, dělená zkouška, přestávka, společné hraní, úklid a odchod. Zažití těchto základních disciplinárních návyků může trvat celé týdny i měsíce. Tato investice se však bohatě vyplatí a ušetří později lektorům spoustu času a energie.

Sledovat, co se děje kolem

Je nezbytné dětem neustále připomínat důležitost povědomí o tom, co se děje okolo. Běžně se stává, že žák v dané chvíli nepochopí procvičovanou látku. Místo zbytečných dotazů, které by mohly zdržovat, je lepší sledovat své okolí, které napoví. Je třeba učit děti samostatně reagovat na předvídatelné i nepředvídatelné situace běžného muzikantského života jako je třeba rozpoznání vlastní falešné intonace v orchestru, chycení dirigentem určeného tempa a jeho udržení, implementace do vhodné dynamiky a barvy zvuku, smyková kontrola (směr, místo, druh smyku) a reakce na jakoukoli nepředvídatelnou koncertní situaci.

Intonace

Problémem intonace se zabývá snad každý muzikant. V dětském orchestru může být čistá intonace pořádným oříškem. Lepší než dětem složitě popisovat, které konkrétní tóny nebyly správně intonované, je lepší se znovu zaměřit na jejich sezení u nástroje a držení. Při správném úchopu se celková intonace totiž rapidně zlepšuje. Neustále také upozorňujeme na to, aby děti poslouchaly, co se děje okolo a koncentrovaly se. Drtivá většina soustředěných dětí je schopna u sebe nepřesnou intonaci detekovat a následně ji řešit. Méně vnímavé děti dostávají svůj nárok na únosnou intonaci díky lepenkovým proužkům. Zde se znovu klade důraz na důležitost správného držení.

Zasedací pořádek

Zasedací pořádek souvisí se zajatými rutinami. Nespokojenost dětí s vlastním sezením může hodinu často narušovat. Stejně jako ve školních lavicích se i v orchestru v případě nepokojů přesazuje. Děti však udělají cokoli pro to, aby mohly u pultu sedět se svým nejlepším kamarádem – dokáží se zapřít a být hodné. Na běžných zkouškách se na zasedací pořádek příliš nehledí, před blížícím se koncertem však ano. Lektoři určí zasedací pořádek a pověří „koncertní mistry“.

Pozitivní atmosféra

Pozitivní nastavení lektora je základem pro navození příjemné a tvůrčí atmosféry ve třídě. Je třeba, aby každý lektor byl nekonečně pozitivním člověkem a optimistou, což je nelehký, však jediný účinný způsob pro překonání všech negativních vlivů.

Vhodný repertoár

Klíčem k úspěšnému koncertu je výběr vhodného repertoáru. Ve výběru mají lektori a manažer orchestru poměrně volnou ruku. Užívají se jak komorní díla klasické hudby, tak aranže filmových, pohádkových a jiných slavných melodií. Záměrem však zůstává, aby byly vybrané skladby líbivé a alespoň pro většinu dětí zajímavé. Nikdy není možné se zavděčit všem, ale je možné nalézt vhodný balanc únosnosti pro každého.

Skladby zpravidla aranžují sami lektori. Jejich aranže se ukázaly funkčnějšími než aranže oslovených skladatelů. Zkušený lektor ví, co děti v dané úrovni zahrají. V případě dětského orchestru je třeba notové party co nejvíce zjednodušovat, přitom však zachovat hodnotu daného díla. Vždy je třeba si uvědomit, co provedené změny přinesou, jestli více škody nebo užitku. Účinnými změnami jsou například zpravidelnění rytmu, zjednodušení smyků (dělení obloučků, pravidelnost), transpozice do znělejší a příjemnější tóniny (v souvislosti s užitím prázdných strun), zkrácení díla, opakování témat a jejich uplatnění v různých hlasech. Lektoři se snaží tvořit aranže pro jednotlivé nástroje ve více verzích. Zjednodušené verze poslouží nově přichozím a menším dětem, náročnější party jsou svou obtížností dostatečnou výzvou pro zkušenější děti.

Část notového materiálu přichází od tvůrců a aranžérů organizace Sistema Europe. Tyto materiály jsou pak užívány na mezinárodních projektech. Jedná se zpravidla o orchestrální aranže, které však lze užít také v menším obsazení smyčcového kvarteta/smyčcového orchestru, a tak jsou pravidelně prováděny na koncertech Nadačního fondu Harmonie.

Prostor pro dotazy

Děti mají spoustu otázek, a to je dobře. Dítě, které se ptá, se o věc zajímá a většinou nad ní i přemýšlí. Není však ideální, když svým dotazem skáče lektorovi do řeči. Proto je dobré stanovit jasná pravidla, kdy je čas pro naslouchání a kdy pro dotazy.

Učení se po menších částech

Není třeba lpět na velkých celcích. Je třeba se učit po menších dílech, ale ty se naučit opravdu poctivě. V orchestru jsou děti, které na koncertě jsou schopné zahrát pouze části skladeb. Důležité je, aby na koncertě prezentovaly alespoň to málo kvalitně, než zahlceny množstvím repertoáru nezahrály skutečně správně ani notu.

Smykový pořádek

Už od přípravy je nutné pěstovat v dětech povědomí o důležitosti smykového plánu. Nenecháváme děti tahat tóny, jak jim náhodně přijdou pod ruku. Pojmy jako žabka, špička, střed a těžiště, jsou známy už po pár týdnech výuky. Děti se učí, v jaké části smyčce začít hrát, správně počítat výměny a kde skončit. S tím samozřejmě souvisí jednoduché pravidlo: dlouhé noty – dlouhým smyčcem; krátké rychlé noty – krátkým. Mezi profesionály by toto tvrzení mohlo být lehce napadeno a zpochybněno, avšak k instruktáži dětí to funguje spolehlivě. Pro procvičení správného směru tahání se užívají různé hry se smyčcem na struně, nad strunou ve vzduchu nebo s nataženou rukou se smyčcem svisle před sebou.⁹¹

Správné osmykování skladeb rozhoduje o tom, zdali děti danou skladbu vůbec zahrají. I nepatrná změna může mnohé ovlivnit. V této souvislosti se mi vždy vybaví citát jednoho nejmenovaného učitele na kroměřížské konzervatoři: „Fyziku neobalamutíš!“⁹²

Sjednocené směry tahu smyčcem napomůžou jednotnému zvuku i vizuálnímu efektu. Orchester se srovnanými smykami vypadá skvěle sehraně. Vždy dětem opakujeme, že hlavně protichůdný smyk na koncertě odhalí, kdo dělá chybu. Ve skutečnosti daný jedinec může hrát zvukově správné noty, oproti jiným však vypadá, že se plete. Není takovým prohřeškem lehké škobrtnutí v levé ruce, tak jako kolaps pravé ruky. V pasážích s rychlými notovými hodnotami dětem opakujeme, ať pravou ruku nezastavují, ať se děje, co se děje. V orchestru se naštěstí mnoho drobných nepřesností ztratí.

---

⁹¹ Cvičení se smyčcem před sebou a pohyby nahoru a dolů jsou efektivní především pro vyšší smyčce, kdy reálné tahání opravdu kopíruje svislý pohyb nahoru a dolů. Pro violoncellisty může být toto cvičení spíše matoucí, jelikož při hře na violoncello se využívá častěji vodorovné trajektorie – vpravo, vlevo. Při hře na A struně pojem nahoru a dolů je přesně opačný než u houslí. Prakticky vizuálně funguje jen při hře na C struně.

⁹² Citát byl vzhledem ke svému původnímu vulgárnímu znění lehce pozměněn.

Názorné ukázky různých způsobů interpretace

Nejlepším způsobem, jak dětem zvýšit povědomí o vlastnostech jednotlivých skladeb, je demonstrovat je v několika možných i nemožných výrazových způsobech. Ukázka, jak by skladba zněla v různých tempech, dynamikách, charakterech, otevírá v dětech představu o tom, jak by daná skladba měla nebo naopak neměla znít. Názorné ukázky ve třídě často vyvolají u dětí smích a dobrou náladu. Lektori se všechny způsoby interpretace totiž snaží předvést co nejpřesvědčivěji, což často dětem přijde legrační.

Jeden vůdce

V situaci, kdy lektor vede rozehrávku nebo dirigent zkoušku, neměli by ostatní lektori do průběhu zasahovat. Nastávají situace, kdy vedoucí lektor nezvolí vždy úplně správný postup. I v těchto případech by měli ostatní lektori pouze asistovat, nikoli však výrazně zasahovat či neřízeně převzít vedení. Mohlo by dojít ke zpochybnění autority lektora v očích dětí, což není žádoucí.

Prázdné struny

Potenciál prázdných strun je nezměrným benefitem hry na smyčcové nástroje. Prázdné struny ukazují maximální zvukový ozev nástroje za minimálního technického úsilí hráče. Proto už v přípravce dbáme na to, aby každé dítě dokázalo hrát smyčcem prázdné struny co nejhezčím a velkým zvukem. Tohle je totiž vstupenka pro zapojení levé ruky do hry smyčcem. Pokud dítě není schopno tahat rovně v příslušném místě na prázdné struně, jen těžko to pak dožene přidáním prstů levé ruky. Levá ruka je v začátcích trénována samostatně při hře pizzicato.

Hraní různých smyků na prázdných strunách otevírá každou rozehrávku orchestru, a tím na začátku hodiny dětem znovu otevře představu o jakémsi ideálním ozvu nástroje, který se pak děti snaží aplikovat i při použití prstů levé ruky. Prázdné struny udělají opravdu hodně muziky, a proto se je v aranžích skladeb, zejména pro mladší muzikanty, snažíme využít na maximum.

Číselná metoda a lepenkové proužky

U malých začínajících muzikantů by zprvu nemělo být čtení notového zápisu hlavní prioritou. Potřebné úsilí a energii je třeba věnovat především do správného držení a technické koordinace rukou. Poté, co jsou děti seznámeny s názvy prázdných strun a čísla jednotlivých prstů levé ruky, by měly být schopné zahrát jednoduchou lidovou píseň stavěním příslušných prstů na lepenkové proužky.⁹³

---

⁹³ VERHAGEN, Franka a DAVIS ALVAREZ, Ron. In: *Dream Orchestra*. 1:1. Gothenburg, Sweden: B4PRESS, 2021, s. 68. ISBN 978-91-527-0564-3.

Lepenkové proužky na nástroji ponecháváme pouze na dobu nezbytně nutnou. Skvěle slyšícího žáka by mohly po určité době výrazně limitovat v čisté intonaci.

Upozornění na nebezpečné místo těsně před jeho zazněním

Při nácviu v sekcích lektor několikrát vysvětlí způsob hry náročnějších pasáží a poukáže na „nebezpečné“ noty. Může se jednat o posuvkami zvýšené či snížené tóny, neobvyklý rytmus, změnu předznamenání, metra, dynamiky apod. Jak už to s dětmi bývá, vždy se v kolektivu najde někdo, kdo i po mnohočetném připomínání před hrou stejně znovu a znovu udělá při hře stejnou chybu. Když už se orchestrální kolos rozjede, je velmi vyčerpávající jej zastavovat, získat pozornost, znovu vysvětlovat, vydobýt ticho a znovu rozjíždět. Proto se lektor na případná „nebezpečí“ snaží upozornit v průběhu hry těsně před jejich zazněním. Zpravidla jednoslovné zvolané instrukce přímo za chodu zvýší pravděpodobnost provedení správného pokusu a výrazně urychlí celý nácvik.

Výrazný hlas

Výhodou některých lektorů, kteří mají zvučný hlas, je snazší zaujetí kolektivu. Nikdy však není vhodné na děti křičet. Dnešní generace dětí na tento styl komunikace není zvyklá a ve vypjatých situacích křik nikdy nepomůže. Z bitvy vystanou vždy 2 poražení a nerespektování. Vhodným řešením je intonačně zdůraznit ta nejdůležitější slova.

Méně mluvit, více hrát

Spousta učitelů má tendenci problematiku učiva naprosto detailně slovně popsat. Nicméně v hudbě to může být až kontraproduktivní. Slovní časové proluky totiž výrazně snižují koncentraci u dětí. Lektor by měl zvládat děti učit bez dlouhého vysvětlování, vše názorně ukazovat a s dětmi záhy procvičovat. Aby nedocházelo k neřízenému přehrávání špatných návyků, je nutný lektorův komentář. Ten by však měl být trefný a krátký. Spousta problémů se sama vyřeší během samotného hraní.

Každý opakovaný špatný pokus se stává špatným návykem

Každý muzikant se během cvičení dopouští chybných pokusů. Důležité je však si danou chybu uvědomit a pro další pokus se jí snažit vyvarovat. Každý opakovaný stejný pokus se totiž stává návykem. Pokud se jedná o pokus chybný, fixujeme do paměti špatné návyky. Asi každý může potvrdit, jak těžké je se odnaučit špatně nastudované noty.

Ta nejhezčí hudba začíná a končí v tichu

Při interpretaci vlastně jakékoli skladby je žádoucí, aby před zazněním prvního tónu bylo v místnosti ticho. Stejně tak by tomu mělo být po doznění posledního tónu. V některých

kolektivech je běžné, že hned po doznění posledního tónu nebo dokonce ještě před jeho skončením, se ozve konverzace nebo rušivý šum. Účastníci žijí v domněnání, že si musí okamžitě vše sdělit. Ke společnému cíli to však většinou nesměřuje. Od toho je zde dirigent, aby orchestr umělecky vedl a usměrnil. Není příjemné si v hluku znovu vydobývat pozornost, proto na zkouškách orchestru učíme děti před začátkem skladby a po jejím skončení zachovat alespoň 3 vteřiny naprostého ticha.

Začátek a konec hodiny

Stejně tak, jak děti učíme, že nezapamatovatelnějšími částmi skladeb jsou pro posluchače začátky a konce, jsou pro lektory rozhodující začátky a konce vyučovacích hodin. Pokud se podaří na začátku hodiny vzbudit nadšení a koncentraci, s velkou pravděpodobností tomu tak bude i v průběhu hodiny. Pokud se průběh hodiny nevydaří podle představ, ale na závěr hodiny dojde ke vzájemnému pochopení a navození pozitivní přátelské atmosféry, je vše napraveno. Děti i lektori odchází domů s dobrým pocitem a na další hodinu se budou těšit.

3.4 Další všeobecné lektorské tipy

- Důležité je vše zjednodušovat, neboť žádná látka není tak složitá, aby si zasloužila složitý výklad.
- Je důležité ignorovat minoritní problémy – být pevný a nezlomný.
- Změny jsou možné vždy, jen vyžadují čas. Nebuďme netrpěliví a dejme věcem a dětem čas se měnit.
- Dbejme na to, aby prožitek a radost byla vždy nadřazena perfekcionismu. Nadšení studenti se učí mnohem rychleji a dobrých výsledků dosahují přirozeněji.
- Dávejme dětem na výběr např. výběrem repertoáru, aktivity.
- Uděleme dětem povinnosti, role a nechme je být našimi pomocníky. Nechme starší děti vysvětlovat látku mladším. Zapojme je jakoukoli formou do společného úsilí a dobré dílo se podaří.
- Povzbudme děti v tom, aby samy zhodnotily svoji práci. Tak si mnohem rychleji uvědomí, co je třeba zlepšit.
- Neustále děti zaměstnávejme a zapojujme. Pestře střídejme aktivity, aby se neměly šanci nudit.
- Buďme flexibilní a vždy počítejme s plánem B a C.
- Neberme si chování dětí osobně. Vždy děti hodnotme bez předsudků a dejme jim šanci se vymanit z jejich společenské nálepky „zlobivého dítěte“.
- Mluvme s dětmi o jejich pocitech a potřebách. Krátká přestávka či relaxační cvičení mohou po pár minutách znovu nalézt ztracenou pozornost.
- Nadšený lektor vytváří nadšené žáky.
- Každý lektor dělá chyby, buďme adekvátně tolerantní k druhým lektorům i sami k sobě.

4 Sistema Europe

Sistema Europe je asociací programů El Sistema na území Evropy. Byla založena roku 2012 a jejím cílem je realizovat orchestrální a sborové aktivity pro děti a mladé lidi zapojené do projektů El Sistema ve svých zemích. Jedná se především o koncerty, soustředění, tábory, meetingy a školení. Hlavním posláním a vizí je dosažení plného potenciálu prostřednictvím orchestrální a sborové tvorby, ve které jde ruku v ruce dostupnost a umělecká kvalita. Asociaci Sistema Europe tvoří více než 40 členských organizací z více než 30 zemí Evropy.⁹⁴ Mezi nejvýraznější a nejpočetnější patří programy ve Velké Británii a Švédsku. Často dochází ke spolupráci s ODE – *Orchestre Démos Europe*, do které je angažováno 15 programů v rámci členství v síti Sistema Europe.⁹⁵

Nadační fond Harmonie byl jedním ze zakládajících členů asociace Sistema Europe. Pravidelně se zapojuje do pořádaných akcí a participuje na jednáních o dalším vývoji programu El Sistema v Evropě.

4.1 Evropské projekty Sistema Europe

4.1.1 Side by Side

Side by Side je největším mezinárodním hudebním táborem na světě, který je pořádán organizací *El Sistema Sweden* a Göteborgskou filharmonií. Tábor se koná každoročně v Göteborgu a láká tisíce hráčů a posluchačů z celé Evropy. V roce 2023 se na pódiu setkala kolem 2000 mladých muzikantů. Toto táborové soustředění je jedinečnou hudební událostí, kde se setkávají jak instrumentalisté, tak mladí zpěváci ve věku 6–23 let. Koncertní repertoár Side by Side je rozmanitý a nabízí širokou škálu skladeb, které jsou přizpůsobeny věku, zkušenostem a schopnostem účastníků. Zahrnuje jak jednodušší skladby pro začátečníky, tak i náročnější kusy pro pokročilé hudebníky.⁹⁶

Side by Side se může pyšnit spoluprací se světoznámými dirigenty a pedagogy, kteří mají bohaté zkušenosti s vedením mladých hudebníků. Hlavní dirigenti tábora spolu s velkým týmem pedagogů jsou proslulí svou schopností inspirovat, motivovat a profesionálně umělecky vést obrovskou skupinu dětí. Lektory pro nejpokročilejší účastníky jsou hráči Göteborgské filharmonie, kteří při závěrečném koncertě sedí na pódiu po jejich boku. Tato spolupráce s renomovanými umělci a profesionály přináší účastníkům tábora

---

⁹⁴ Členskými státy jsou Španělsko, Itálie, Švýcarsko, Turecko, Švédsko, Irsko, Wales, Dánsko, Francie, Kypr, Řecko, Lucembursko, Německo, Česká republika, Bosna a Hercegovina, Anglie, Rakousko, Srbsko, Portugalsko, Belgie, Dánsko, Chorvatsko, Rumunsko, Slovensko, Maďarsko, Finsko, Lichtenštejnsko, Bulharsko, Estonsko, Malta, Nizozemí, Slovinsko a Litva.

⁹⁵ *Sistema Europe's Mission*. Online. 2017. Dostupné z: <http://www.sistemaeurope.org/>. [cit. 2024-03-31].

⁹⁶ *About Side by Side*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.sidebysidegoteborg.com/about-us>. [cit. 2024-03-31].

neopakovatelnou příležitost pro rozvoj jejich hudebních dovedností a prohloubení jejich lásky k hudbě.

Historie Side by Side

Historie Side by Side přímo souvisí s příchodem světoznámého dirigenta Gustava Dudamela⁹⁷, který se stal šéfdirigentem Göteborgské filharmonie⁹⁸ v roce 2007. Spolu s novým nadšeným dirigentem přišla do Švédska také myšlenka El Systemy. Skrze tuto inspirativní osobnost se v roce 2009 podařilo založit nadační fond, jehož vizí bylo dát všem dětem možnost hudebně se vzdělávat (hra v orchestru nebo sborový zpěv). Tato organizace již od počátku úspěšně usilovala o spolupráci s filharmonii a uměleckými vzdělávacími institucemi. Tato několikaletá spolupráce vedla roku 2014 k uspořádání prvního Side by Side campu, který byl uspořádán v rámci oslav čtyřstého výročí města.⁹⁹

Průběh Side by Side

V porovnání s ostatními projekty Sistema Europe je Side by Side s přehledem tím největším. Velké množství účastníků se nevejde na žádné koncertní pódium, proto je pro tuto příležitost přetvořen hokejový stadion, který pojme zmíněných 2000 muzikantů na koncertní ploše a dalších několik tisíc posluchačů v hledišti.¹⁰⁰

Během dvouhodinového slavnostního koncertu se na pódiu vystřídá několik orchestrů, z nichž každý má vlastního dirigenta. Orchestry sestavené na základně hráčského levelu účastníků se představí nejprve samostatně, pak dohromady s ostatními orchestry a sbory. Pořádání takovéto monstrózní akce vyžaduje perfektní přípravu a zvládnutou organizaci.

Účast na Side by Side je každoročně odměnou pro nejpilnější děti orchestru Harmonie.¹⁰¹

4.1.2 SEYO

SEYO Europe – *Sistema Europe Youth Orchestra*, je orchestr mladých hudebníků z celé Evropy, který iniciuje Sistema Europe. Jedná se o hudební soustředění pro mládež ve věku 12 až 20 let. Jelikož jde o projekt řídicí se myšlenkami El Sistema, hlavním úkolem je zde spojovat, socializovat, začlenit a pomocí hudby dávat dětem příležitost na lepší život. SEYO se snaží o prezentaci co možná největší hudební kvality, proto jsou do tohoto projektu vybírání mladí muzikanti na základě svých hráčských dovedností.

---

⁹⁷ Viz Gustavo Dudamel str. 9

⁹⁸ Oficiální název filharmonie – *Göteborgs Symfoniker*

⁹⁹ *About Side by Side*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.sidebysidegoteborg.com/about-us>. [cit. 2024-03-31].

¹⁰⁰ Viz Příloha 15

¹⁰¹ Viz Příloha 16

Akce se koná téměř každoročně v evropských metropolích a pokaždé je hostitelem SEYA jiné město. Muzikanti intenzivně zkouší a vystupují pod vedením uznávaných dirigentů a pedagogů. Tato zkušenost zlepšuje nejen jejich hudební dovednosti, ale také podporuje mezikulturní přátelství mezi účastníky rozdílných kultur a sociálních prostředí. Koncertní vystoupení se konají na prestižních pódii celého kontinentu a uchvacují publikum svou energií, vášní a kvalitou.¹⁰²

Projektu se několikrát účastnily také děti z Nadačního fondu Harmonie. Zahrály si v Ankaře, Birminghamu¹⁰³, Miláně, Athénách, Paříži a Madridu.¹⁰⁴

4.1.3 Projekt Démos

Projekt Démos byl založen roku 2010 ve Francii. Je koordinovaný Pařížskou filharmonií¹⁰⁵ a působí na celém území státu ve spolupráci s místními úřady. Projekt pracuje ve prospěch kulturní demokratizace prostřednictvím hudební praxe v podobě účasti v orchestru. Staví hudbu do popředí celkového společenského rozvoje tím, že nabízí výuku klasické hudby dětem, které k těmto aktivitám nemají přístup ze sociálních, ekonomických či geografických důvodů. Zaměřuje se především na děti ve věku 7 až 12 let, které žijí v problematických městských čtvrtích či venkovských sídlech s komplikovanou dostupností. Od roku 2010 prošlo projektem Démos více než 11 000 francouzských dětí.¹⁰⁶ Ve spolupráci se Sistema Europe pořádá projekty na podporu hudebního vzdělávání dětí z celé Evropy.

---

¹⁰² SEYO – Sistema Europe Youth Orchestra. Online. 2017. Dostupné z: https://www.sistemaeurope.org/SEYO-Sistema_Europe_Youth_Orchestra/. [cit. 2024-03-31].

¹⁰³ Viz Příloha 17

¹⁰⁴ Pro média. Online. 2015. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/pro-media/>. [cit. 2024-03-31].

¹⁰⁵ Oficiální název filharmonie: *Cité de la musique – Philharmonie de Paris*

¹⁰⁶ *The Démos Initiative*. Online. 2023, 2023-10-18. Dostupné z: <https://demos.philharmoniedeparis.fr/>. [cit. 2024-03-31].

4.2 Evropské projekty Sistema Europe roku 2022

Tato podkapitola přinese vhled do akcí Sistema Europe roku 2022, kterých jsem se mohla se svými svěřenci osobně zúčastnit. Primárně jsem jela plnit funkci pedagogického doprovodu, nicméně aktuální situace mě stavěly také do role lektora, za což jsem byla velice vděčná. Byla to také moje první zkušenost s převzetím plné zodpovědnosti za děti po celou dobu trvání akcí i během letecké přepravy. Popíšu zde průběh jednotlivých akcí, fakta a také mé osobní postřehy.

4.2.1 SEYO Madrid 2022

Očekávaný hudební projekt SEYO Madrid původně zamýšlený pro rok 2020 byl kvůli pandemii COVID-19 přeložen na léto roku 2022. V Madridu se ve dnech 5. - 14. července již pošesté shromáždilo bezmála 150 muzikantů. Motto tohoto setkání znělo: „Hrajeme, abychom změnili svět!“.

„Vzhledem k tomu, že pandemie zastavila naše životy na více jak dva roky, je úžasné vidět SEYO znovu vzkvétat.“

Prezident a zakladatel Sistema Europe Marshall Marcus

Jakožto doprovod 3 dětí jsem měla možnost se SEYA zúčastnit a pozorovat celý průběh.¹⁰⁷ První tři dny byly ryze pracovní a z celého pobytu nejnáročnější. Mladí muzikanti totiž zkoušeli denně i 8 hodin. Harmonogram zkoušek v prvních dnech nebyl dle mého soudu sestavený úplně efektivně. Děti neměly během dne žádný čas na odpočinek a regeneraci. Jednalo se opravdu o tvrdou práci vyžadující plné soustředění. Někteří účastníci vlivem změny prostředí, vysokých teplot (40 °C ve stínu) a množství repertoáru byli na hranici svých sil. Bylo třeba děti správně psychicky nastavit a podpořit. V následujících dnech už byl naštěstí prostor pro odpočinek, sdílení zážitků a rekreaci. Během pobytu proběhlo také mnoho skvělých mimohudebních aktivit – několik her, tvůrčích dílen, návštěva zábavního parku a historických památek.

Orchestr vedli během pobytu celkem 4 dirigenti, kteří dětem svou muzikalitou a energií mnoho předali. Lektori jednotlivých sekcí byli také velmi inspirativní. Každodenně jsem se dělených lekcí účastnila a asistovala lektorům při výuce. Přestože se jednalo o vybrané děti na základě jejich hráčských dovedností, byly mezi nimi, pro mě z nepochopitelného důvodu, mnohdy až propastné rozdíly. Při srovnání celkové hráčské úrovně si odvažují tvrdit, že se děti z České republiky svými dovednostmi řadily mezi ty nejlepší.

---

¹⁰⁷ Viz Příloha 18

Během pobytu jsem navštěvovala doprovodné vzdělávací programy pro učitele a doprovody dětí. Jednalo se o přednášky a společné diskuse, ve kterých jsme sdíleli své metody a zkušenosti praktikované v našich domovských organizacích.

Na závěrečném koncertě v *Auditorio Nacional de Musica* ze sebe mladí muzikanti vydali maximum. Byl to zcela mimořádný nejen hudební ale i lidský zážitek. Společenství muzikantů vytvořilo svou energií a odhodláním naprosto nezapomenutelnou atmosféru. Obzvláště členové z jižní Evropy svým temperamentem a vášní přenesli energii i na ostatní hráče s dříve odměřenějším projevem.

Každý si mohl odnést ze SEYA to svoje. Pro někoho bylo přínosem mimořádné lidské společenství, pro jiného hudební inspirace a zkušenost.¹⁰⁸

4.2.2 ODE Paříž 2022

K příležitosti francouzského předsednictví v Radě Evropské unie od 1. ledna do 30. června uspořádala Pařížská filharmonie velmi ambiciózní projekt. Jednalo se o symfonický orchestr mladých ve věku 12-19 let čítající 120 členů z celkem 27 členských států Evropské unie, který byl sestaven po vzoru kulturně demokratizačního projektu *Démos*¹⁰⁹. Záštitu nad ním převzal sám prezident Francie Emmanuel Macron. Jednalo se o týdenní hudební soustředění završené slavnostním koncertem v *Grande Salle Pierre Boulez*.¹¹⁰

Do projektu bylo zapojeno patnáct programů členské sítě *Sistema Europe*. Českou republiku zde reprezentovali tři studenti, kteří byli vybráni na základě zaslaných nahrávek, životopisů a doporučení lektorů. Jednalo se o dva violoncellisty a houslistu ve věku 12-15 let. Tito hráči se na týden v Paříži připravovali už několik týdnů před konáním samotné akce. Spolu se svými lektory trénovali individuálně své party několik hodin týdně. Přestože do projektu byli vybráni jedni z nejlepších mladých hráčů, některé orchestrální party pro ně byly opravdovou výzvou. V případě violoncellového partu nebyly výjimkou rychlé pasáže vyžadující uvolněné *sautillé* v pravé ruce v kombinaci s hbitými prsty levé ruky či skoky do vysokých poloh. Tento individuální čas nácviку bezesporu posunul mladé hráče na novou technickou úroveň. Přestože jsme věděli, že v Paříži bude probíhat několikadenní nácviку, nechtěli jsme nic ponechat náhodě a snažili se vše připravit ještě před odletem. Díky této přípravě byly děti později na zkouškách a koncertech posazeny k předním pultům a bez zbytečných tlaků si mohly projekt o to víc užít.

---

¹⁰⁸ Viz Příloha 19

¹⁰⁹ Viz Projekt *Démos* str. 51

¹¹⁰ *ODE – Orchestre Démos Europe*. Online. Dostupné z: <https://philharmoniedeparis.fr/en/activity/concert-symphonique/24344-ode-orchestre-demos-europe>. [cit. 2024-03-31].

Samotné soustředění v Paříži probíhalo v budově Pařížské filharmonie. Program se trénoval několik hodin denně. Nejednalo se pouze o zkoušky orchestru, ale především o dělené zkoušky jednotlivých nástrojových skupin, které se nejvíce zaměřovaly na své exponované části partů. Zkoušky probíhaly pod vedením hráčů Pařížské filharmonie, což bylo pro mladé muzikanty více než inspirativní. Každý tón z rukou takových mistrů a způsob ovládnutí nástroje, který mohli sledovat živě z 2 metrů, měl na studenty neuvěřitelný vliv. Tuto sérii masterclassů, která během příprav na koncert proběhla, považuji za nejpřínosnější část celého projektu. Následovaly společné zkoušky stovacetičlenného orchestru a padesátičlenného dětského sboru.

Třetí den soustředění byl dnem odpočinkovým. Pro všechny účastníky byla připravena prohlídka města. Všichni si udělali ikonický snímek s Eiffelovou věží na důkaz své přítomnosti v této francouzské metropoli, bez něhož by po návratu do rodné vlasti sklídili od svých souputníků jen nevyžádaný posměšek.

Ve dnech 24. a 25. února se kromě zkoušek orchestru konal také seminář, na kterém se sešli odborníci na výuku hudební výchovy z celé EU. Navzájem si vyměňovali své postupy a zkušenosti. Hlavní náplní byla diskuse o hlavních výzvách spojených s politikou vzdělávání a hledání nové relevantní cesty k budování evropské hudebně vzdělávací budoucnosti.

Všemi očekávaný slavnostní koncert proběhl v sobotu 26. února 2022 ve 20:00. Pod taktovkou Corinny Niemeyer a Auréliena Azana Zielinskiho bezmála dvousetčlenné hudební těleso svými dovednostmi a energií oslnilo vyprodaný sál *Grande Salle Pierre Boulez*. Koncert byl vysílán živě na stanici *ARTE Concert*, na webu *Philharmonie Live* a také na sociálních sítích.

PROGRAM KONCERTU

Modest Musorgskij / Maurice Ravel: Obrázky z výstavy (Promenáda – Starý zámek – Bydlo – Velká brána Kyjevská)

Edward Grieg: Peer Gynt (Ve sluji krále hor, Arabský tanec)

Tradiční romské písně: Ritmos Ciganos

Alexandros Markeas: Freedom, she yells!

Ludwig van Beethoven: Symfonie č. 9 - Óda na radost

4.2.3 ODE Štrasburg 2022

Po veleúspěšném vystoupení v Paříži dne 26. února 2022 se orchestr mladých ODE sešel znovu 6. května ve Štrasburku, aby zopakoval nezapomenutelný zážitek ku příležitosti oslav Dne Evropy. Slavnostní koncert se konal 9. května v *Palais de la Musique et des Congrès*. Sestava hudebníků i program byly z velké části totožné jako v únoru v Paříži.

Muzikanti tři dny intenzivně oprašovali program a snažili se jej dále umělecky a technicky zdokonalit. Celodenní zkoušení v různých sestavách bylo prokládáno odpočinkovými aktivitami a celý proces zkoušení byl nastavený velmi efektivně. Vzhledem k lehkému časovému presu bylo samozřejmostí, že mladí muzikanti měli své party už dopředu skvěle nastudované. Muzikanti z NFH svou hlavní práci odvedli v Praze ještě před odjezdem, kdy několik týdnů v individuálních lekcích znovu, avšak s větším nadhledem, dělali na svých partech.

Komorní orchestr ODE

Pravděpodobně největším zážitkem byla návštěva a koncert v Evropském parlamentu, kde mohl můj student Max spolu s úzkou skupinou muzikantů zahrát. Byl vybrán do dvanáctičlenného komorního orchestru, který měl vystoupit přímo na mezinárodním kongresu v zasedací síni Evropského parlamentu. Jednalo se o půlhodinový výstup s Vivaldiho houslovým koncertem a hymnou Evropské unie – Beethovenovou Ódou na radost. V den Evropy se na konferenci sjelo bezmála 800 vlivných politiků včetně prezidenta Francie – Emmanuela Macrona. Max usedl na pozici prvního violoncellisty komorního orchestru a své práce se zhostil s přístupem profesionála. I přes zdlouhavé bezpečnostní kontroly a několikahodinové čekání před vystoupením se Maxovi povedlo v důležitou chvíli zkoncentrovat a podat výborný výkon, kdy po téměř dvouhodinových projevech všichni povstali a v sále zavládlo ticho. Do tohoto napínavého momentu přichází jemný zvuk *solí* violoncell šeptající hlavní téma Ódy na radost v *mezzopiano*. Napětí v sále by se dalo krájet. Jakožto doprovodný učitel jsem muzikanty doprovázela po celou dobu a během vystoupení jim držela palce přímo v sále. Celá konference včetně vystoupení komorního orchestru byla prostřednictvím televize a internetu živě přenášena do celé Evropy.¹¹¹

Tímto však náročné pondělí nekončilo. Po vystoupení v parlamentu se členové komorního orchestru vrátili ke svým kolegům do orchestru a následovala ještě dlouhá generální zkuška a večerní koncert orchestru ODE. Koncert byl slavnostním vrcholem celého pobytu. Výkony

---

¹¹¹ Viz Příloha 20

mladých muzikantů byly strhující, atmosféra v sále skvělá, publikum nadšené a muzikanti na pódiu šťastní. Hudba zde měla šanci plnit své poslání.

Závěr

V první kapitole jsem se dle plánu zabývala původem metody El Sistema, která je primární myšlenkou Nadačního fondu Harmonie. V podkapitolách jsem popsala historický a sociální kontext na území Venezuely v sedmdesátých letech dvacátého století, kdy program vnikl. Věnovala jsem se hlavním heslům El Systemy, které jsem následně doplnila o další neméně důležité charakteristiky. V další podkapitole jsem se zamyslela nad vlivem a důležitostí zařazení hudebního vzdělání do života dítěte. V závěru první kapitoly jsem představila osobnosti, které významně ovlivnily chod a šíření programu El Sistema na území Venezuely i do celého světa. Nechybí také zmínka o světoznámých interpretech, kteří z programu vzešli.

Nadační fond Harmonie a jeho dětský smyčcový orchestr jsem popsala v obsáhlé druhé kapitole. Popisuji zde přímou souvislost s programem El Sistema, všeobecná fakta, informace o vzniku, financování a podmínkách pro přijetí dítěte. Uvádím také informace o patronech a lektorech. Významná podkapitola „Orchestra“ podrobně popisuje jednotlivé orchestrální skupiny Nadačního fondu Harmonie, z nichž tou nejvýraznější je právě orchestr Harmonie. Koncertní činnost orchestru je významnou formou prezentace a vhodnou praxí pro děti. Proto jsem v práci popsala, jak se děti Nadačního fondu Harmonie koncertně realizují. V poslední části druhé kapitoly jsem se zamyslela nad pozicí nadace v pražském hudebně vzdělávacím prostředí a představila jeho exkluzivní přínos. Uvedla jsem také možná úskalí i výhody skupinové výuky a postavila je do přímého srovnání s výukou na ZUŠ. Kapitulu jsem zakončila představením vizí, které by mohly posunout program dále kupředu.

Vlastní vklad do práce z velké části uvádí třetí kapitola, která je z mého pohledu tou nejpřínosnější. Pojmenovává situace z reálného průběhu skupinové výuky, uvádí podněty k zamyšlení a přichází s návrhy řešení. Zprvu však v krátkosti čtenáře seznamuji se svým vztahem k Nadačnímu fondu Harmonie a poté se rovnou věnuji možným příčinám problematického chování ve výuce. Podkapitola „Praktické metody při práci s dětmi v orchestru“ tvoří významnou část diplomové práce. Ve více než třiceti bodech nabízí možnosti, jak zvládnout výuku se skupinou dětí v orchestru. Jednotlivé body jsem vypracovala na základě poznámek, které jsem si vedla po dobu dvou let s vidinou zařazení do své diplomové práce. Jedná se o tipy, které jsme spolu s dalšími lektory Nadačního fondu Harmonie využívali při své každodenní práci s dětmi pro zajištění co možná nejhladšího průběhu hodiny a pro udržení dobré umělecké kvality. Tyto metody jsou mnohdy poměrně jasné a jednoduché, v jistém smyslu mohou působit až primitivním dojmem. Nicméně je neuvěřitelné, jak v praxi fungují, a jak moc mohou i dalším lektorům ulehčit práci. Jejich uplatnění nemusí být vymezeno ryze na pole dětského smyčcového orchestru. Čtenáři z řad učitelů je mohou přizpůsobit a následně využít při jakékoli hromadné výuce a také některé

body aplikovat při výuce individuální. Je však třeba mít neustále na paměti, že každý kolektiv a osobnosti dětí jsou jiné čili nemusí vše plně zafungovat v každé situaci. V každém případě jsou zajímavým podnětem k diskusi či dalšímu zamyšlení.

Poslední čtvrtá kapitola byla věnována asociaci Sistema Europe, která má pro Nadační fond Harmonie nemalý význam. Organizuje různá soustředění, koncerty a tábory pro děti členských organizací. Jelikož je Nadační fond jedním ze zakládajících členů asociace, pravidelně participuje na těchto akcích. Jakožto lektor jsem mohla být součástí některých z nich. Právě tuto zkušenost a mnoho dalšího jsem popsala v této kapitole.

Závěrem chci znovu upozornit na to, jak všeobecně prospěšnou činnost Nadační fond Harmonie dělá, a jak důležitou úlohu mají i další projekty věnující se hudebnímu vzdělávání dětí. Bylo mi ctí v nadaci pracovat a mnoho se přiučit. Při psaní závěrečné práce jsem si znovu spoustu věcí uvědomila a při pročítání odborné literatury nabyla množství zajímavých poznatků.

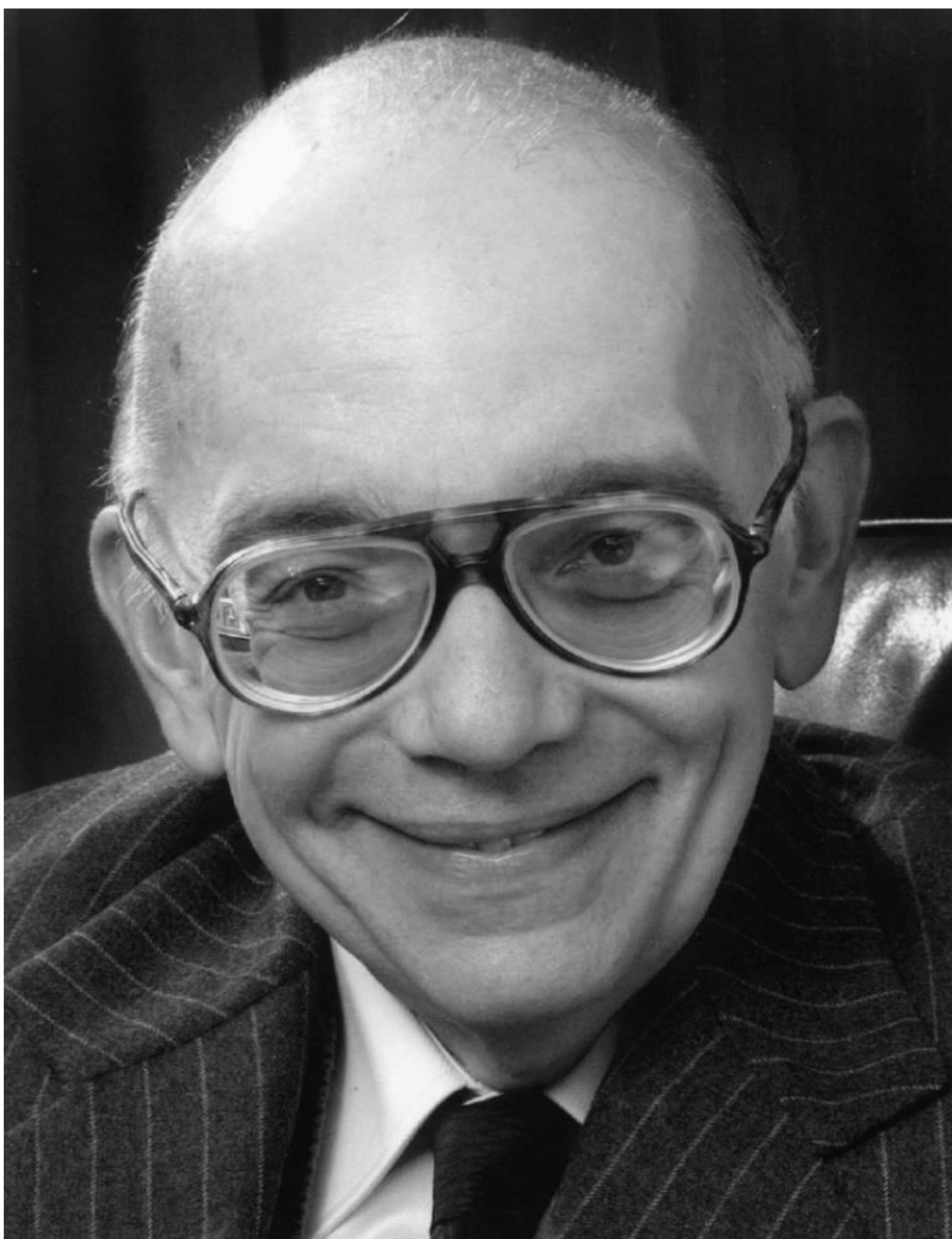
Seznam použitých zdrojů

- *About Side by Side*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.sidebysidegoteborg.com/about-us>. [cit. 2024-03-31].
- *Biography*. Online. In: Gustavo Dudamel. 2024, 21.3.2024. Dostupné z: <https://www.gustavodudamel.com/biography>. [cit. 2024-04-05].
- BOOTH, Eric. *The Fundamentals of El Sistema*. Online. In: Eric Booths. 2017. Dostupné z: <https://ericbooth.net/the-fundamentals-of-el-sistema/>. [cit. 2024-04-05].
- *Edicson Ruiz*. Online. In: Edicson Ruiz. 2019. Dostupné z: <http://www.edicsonruiz.com/en/vita.php>. [cit. 2024-04-05].
- *Gustavo Dudamel*. Online. In: Wikipedia. 2024, 21.3.2024. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Gustavo_Dudamel. [cit. 2024-04-05].
- *Gustavo Dudamel: Biography*. Online. In: Deutsche Grammophon. 2024. Dostupné z: <https://www.deutschegrammophon.com/en/artists/gustavodudamel/biography>. [cit. 2024-04-13].
- *How I fell in love with E E's darling*. Online. In: The Telegraph. 2007. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/culture/music/3665153/How-I-fell-in-love-with-E-Es-darling.html>. [cit. 2024-04-05].
- José Abreu: Founder of world renowned El Sistema music project dies. Online. In: BBC. 2018, 25. 3. 2018. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-43530333>. [cit. 2024-03-29].
- *José Antonio Abreu obituary*. Online. In: MILLINGTON, Barry. The Guardian. 2018. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/05/jose-antonio-abreu-obituary>. [cit. 2024-03-29].
- *José Antonio Abreu*. Online. In: Istanbul Foundation for Culture and Arts. 2022. Dostupné z: <https://muzik.iksv.org/en/lifetime-achievement-awards/jos-antonio-abreu>. [cit. 2024-04-05].
- José Antonio Abreu. Online. In: Wikipedia. 2024, 19.1.2024. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Antonio_Abreu. [cit. 2024-03-29].
- KONIECZNY, Tomáš. *Dopamin – za co je zodpovědný? Proč je důležitý a jak funguje?: Biography*. Online. In: Herbalus. 2023. Dostupné z: <https://www.herbalus.cz/blog/6573536-dopamin-za-co-je-zodpovedny-jak-funguje-a-jake-jsou-dusledky-jeho-nadbytku-a-nedostatku>. [cit. 2024-04-13].
- Lesniak, Melissa. "El Sistema and American Music Education." *Music Educators Journal*, vol. 99, no. 2, 2012, pp. 63–66. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/23364289>. Accessed 29 Mar. 2024.

- LUBOW, Arthur. *Conductor of the People*. Online. In: The New York Times. 2007. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2007/10/28/magazine/28dudamel-t.html>. [cit. 2024-04-05].
- MANHEIM, James. *Simón Bolívar Symphony Orchestra of Venezuela: Biography*. Online. In: All Music. 2024. Dostupné z: <https://www.allmusic.com/artist/sim%C3%B3n-bol%C3%ADvar-symphony-orchestra-of-venezuela-mn0002123863>. [cit. 2024-04-13].
- MATTHEWS, Michael. *18 Benefits of Playing a Musical Instrument*. Online. In: Stamfords Schools. 2021. Dostupné z: <https://stamfordschools.org.uk/wp-content/uploads/2021/08/18-benefits-of-playing-a-musical-instrument.pdf>. [cit. 2024-04-05].
- *Milada Choluřová, zakladatelka Nadačního fondu Harmonie*. Online. In: Český rozhlas. 2015, 25. červen 2015. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/milada-cholujova-zakladatelka-nadacniho-fondu-harmonie-5017092?print=1>. [cit. 2024-03-29].
- MILLINGTON, Barry. *José Antonio Abreu obituary*. Online. In: The Guardian. 2018. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/05/jose-antonio-abreu-obituary>. [cit. 2024-03-29].
- *Nadační fond Harmonie dělá svět barevnějším*. Online. In: Praha 1. 2018, 20. 5. 2018. Dostupné z: <https://www.praha1.cz/nadacni-fond-harmonie-dela-svet-barevnejsim/>. [cit. 2024-03-31].
- Nadační fond Harmonie. In: *Nadační fond Harmonie* [online]. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/nadacni-fond-harmonie/>. [cit. 2024-03-29]
- ODE – Orchestre Démos Europe. Online. Dostupné z: <https://philharmoniedeparis.fr/en/activity/concert-symphonique/24344-ode-orchestre-demos-europe>. [cit. 2024-03-31].
- *Pro média*. Online. 2015. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/pro-media/>. [cit. 2024-03-31].
- SERVICE, Tom. *A life in music: Claudio Abbado*. Online. In: The Guardian. 2009, 8. 8. 2009. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2009/aug/08/life-in-music-claudio-abbado>. [cit. 2024-03-29].
- SEYO – Sistema Europe Youth Orchestra. Online. 2017. Dostupné z: https://www.sistemaeurope.org/SEYO-Sistema_Europe_Youth_Orchestra/. [cit. 2024-03-31].
- *Sistema Europe's Mission*. Online. 2017. Dostupné z: <http://www.sistemaeurope.org/>. [cit. 2024-03-31].

- SWED, Mark. *Hugo Chavez's funeral and Gustavo Dudamel's passion for Venezuela*. Online. In: Los Angeles Times. 2013. Dostupné z: <https://www.latimes.com/entertainment/arts/la-xpm-2013-mar-08-la-et-cm-gustavo-dudamel-hugo-chavez-funeral-20130308-story.html>. [cit. 2024-04-13].
- ŠUBA, Andrej. *El Sistema*. Online. In: Časopis Hudobný život. 2014, 2014(10). Dostupné z: <https://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/publicistika/596-el-sistema/>. [cit. 2024-03-31].
- *The Démos Initiative*. Online. 2023, 2023-10-18. Dostupné z: <https://demos.philharmoniedeparis.fr/>. [cit. 2024-03-31].
- *The Simón Bolívar Symphony Orchestra at the Edinburgh festival – in pictures*. Online. In: The Guardian. 2024. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/music/gallery/2023/aug/25/the-simon-bolivar-symphony-orchestra-at-the-edinburgh-festival-in-pictures>. [cit. 2024-04-05].
- TILDEN, Imogen. *Cellist Julian Lloyd Webber announces retirement from performing*. Online. In: The Guardian. 2014. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/music/2014/apr/28/cellist-julian-lloyd-webber-announces-retirement-from-peforming>. [cit. 2024-04-05].
- *Vaše 5*. Online. 2016, roč. listopad 2016. Dostupné z: https://www.nfharmonie.cz/wp-content/uploads/2015/09/V5_201611.pdf. [cit. 2024-03-31].
- *Venezuela's Gustavo Dudamel: the fiery maestro taking on Paris Opera*. Online. In: France 24. 2021, 16. 4. 2021. Dostupné z: <https://www.france24.com/en/live-news/20210416-venezuela-s-gustavo-dudamel-the-fiery-maestro-taking-on-paris-opera>. [cit. 2024-03-29].
- VERHAGEN, Franka a DAVIS ALVAREZ, Ron. In: *Dream Orchestra*. 1:1. Gothenburg, Sweden: B4PRESS, 2021, s. 25. ISBN 978-91-527-0564-3.
- VERHAGEN, Franka a DAVIS ALVAREZ, Ron. In: *Dream Orchestra*. 1:1. Gothenburg, Sweden: B4PRESS, 2021, s. 68. ISBN 978-91-527-0564-3.
- *VÝROČNÍ ZPRÁVA 2023*. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2024. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/wp-content/uploads/2024/03/VYROCNI-ZPRAVA-2023.pdf>. [cit. 2024-04-05]

Příloha 1

José Antonio Abreu

Jose-Antonio-Abreu. Online. In: Right Livelihood. 2001. Dostupné z: <https://rightlivelihood.org/the-change-makers/find-a-laureate/jose-antonio-abreu/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 2

Gustavo Dudamel

GUSTAVO DUDAMEL: GENIUS OR OPPORTUNIST? In: <https://fssanews.com/> [online]. 2023. Dostupné z: <https://fssanews.com/2023/05/15/gustavo-dudamel-genius-or-opportunist/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 3

Claudio Abbado

Claudio Abbado 1933-2014. Online. In: <https://theclassicalreview.com/>. 2014. Dostupné z: <https://theclassicalreview.com/2014/01/claudio-abbado-1933-2014/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 4

Edicson Ruiz

Edicson Ruiz. Online. In: Berliner Philharmoniker. 2024. Dostupné z: <https://www.berliner-philharmoniker.de/en/about-us/orchestra/musicians/musician/edicson-ruiz/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 5

Zahájení výuky na Základní škole Barrandov – září 2022

Dětský orchestr v ZŠ a MŠ Barrandov. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2022. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/detsky-orchestr-v-zs-a-ms-barrandov/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 6

Zakladatelka NF Harmonie Mgr. Milada Choluřová

Milada Choluřová. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2015. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/nadacni-fond-harmonie/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 7

Ivo Kahánek na koncertě NF Harmonie

Ivo Kahánek; 6. ročník koncertu Přijďte si s námi zahrát/25.4.2021 – online. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2022. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/pro-media/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 8

Herečka Simona Stašová

Simona Stašová. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2015. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/partneri/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 9

Spolupráce se Smyčcovým orchestrem Pražské konzervatoře

Hrajeme se Smyčcovým orchestrem Pražské konzervatoře. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2015. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/pro-media/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 10

Výuka přípravky – březen 2018

Přípravka 2018. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2018. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/pro-media/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 11

Adventní matiné pro rodiče a děti – prosinec 2022

Adventní matiné pro rodiče a děti – Švandovo divadlo, prosinec 2022. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2022. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/pro-media/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 12

Vystoupení dětí v pořadu ČT Sama doma – 2020

V pořadu ČT Sama doma 17. 9. 2020. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2020. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/pro-media/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 13

Vystoupení YL v pořadu Snídaně v televizi Nova

Snídaně v televizi Nova 28. května 2023. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2023. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/snidane-v-televizi-nova-28-kvetna-2023/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 14

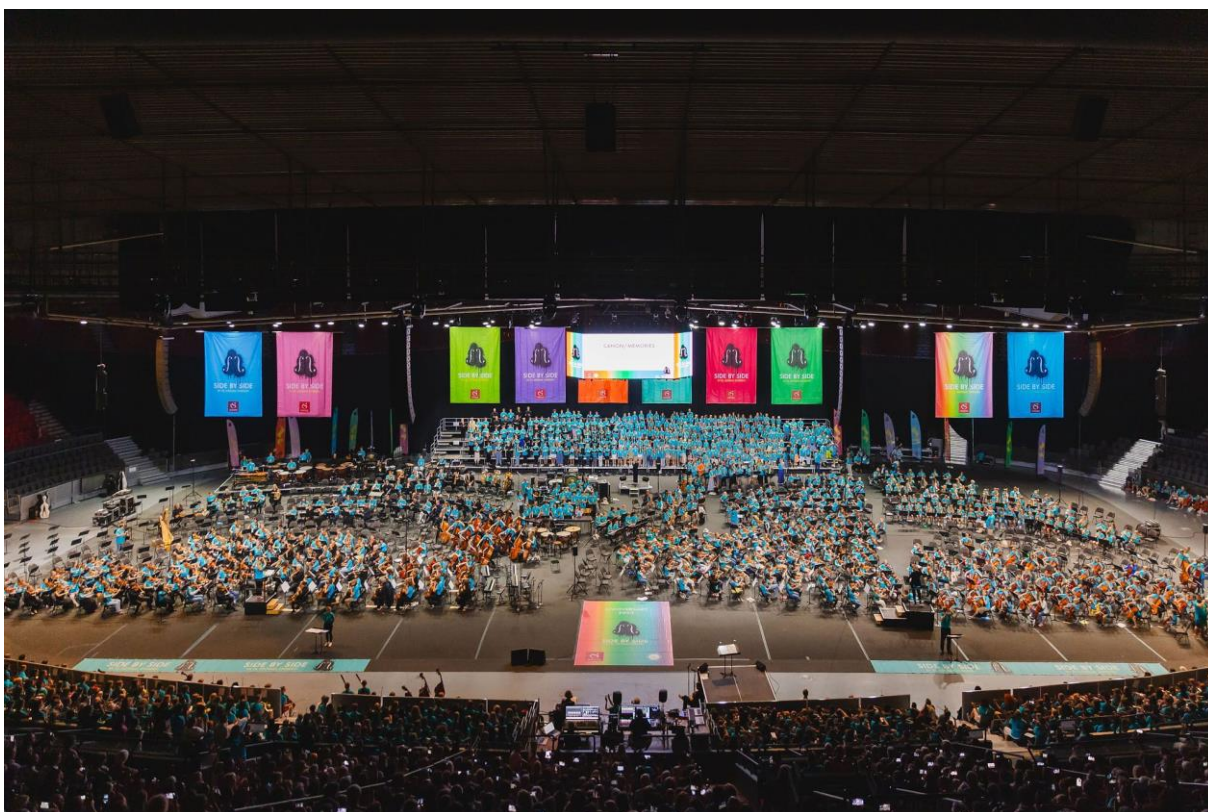

Open air koncert 2016

Fotografie z koncertu Přijďte si s námi zahrát, 24.9.2016. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2016. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/pro-media/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 15

Závěrečný slavnostní koncert Side by Side 2023

Side by Side Through the Years. Online. In: Side by Side. 2023. Dostupné z: <https://www.sidebysidegoteborg.com/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 16

Česká výprava NFH – Side by Side 2023

Side by Side 2023 v Göteborgu. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2023. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/side-by-side-2023-v-goteborgu/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 17

SEYO 2018 Birmingham

SEYO – Sistema Europe Youth Orchestra. Online. In: Sistema Europe. 2018. Dostupné z: https://www.sistemaeurope.org/SEYO-Sistema_Europe_Youth_Orchestra/. [cit. 2024-04-17].

Příloha 18

Účastnice NFH – SEYO Madrid 2022

SEYO 2022 – Madrid. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2022. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/pro-media/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 19

Orchestr SEYO 2022 v Auditorio Nacional de Musica

SEYO 2022 Madrid. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2022. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/seyo-2022-madrid/>. [cit. 2024-04-17].

Příloha 20

Maxmilián Lasek po vystoupení v Evropském parlamentu

Evropský Parlament – Štrasburk – květen 2022. Online. In: Nadační fond Harmonie. 2022. Dostupné z: <https://www.nfharmonie.cz/pro-media/>. [cit. 2024-04-17].